

VALTIONEUVOSTON TIEDONANTO EDUSKUNNALLE
SUOMEN SUHTAUTUMISESTA LÄNSI-EUROOPAN
YHDENTYMISKEHITYKSEEN

HELSINKI 1989

ISBN 951-47-3247-2

Helsinki 1989. Valtion painatuskeskus

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
JOHDANTO	5	3.1. Yleistä	11
1. KEHITYS VALTIONEUVOSTON 1.11.1988		3.2. Aineellinen sisältö	11
ANTAMAN SELONTEON JÄLKEEN	7	3.2.1. Tavarakauppa	13
1.1. EY:n komission puheenjohtajan ajatukset		3.2.2. Palvelujen kauppa	15
EFTA-EY-suhteiden kehittämisestä	7	3.2.3. Pääomien liikkuminen	17
1.2. EFTA-maiden pääministerikokous Oslos-		3.2.4. Henkilöiden liikkuminen	18
sa	7	3.2.5. Yhteistyö muilla alueilla	21
1.3. EFTA-EY-ministerikokous Brysselissä	8	3.3. Oikeudelliset ja institutionaaliset kysy-	
1.4. EFTA-ministerikokous Kristiansandissa ..	9	mykset	27
2. SUOMEN SISÄISET VALMISTELUT	10	4. SEURAAVAT KÄSITTELYVAIHEET	30
3. VIRKAMIESRYHMÄN SELVITYS	11	5. HALLITUKSEN TOIMINTALINJA	31

Johdanto

Hallitus ilmaisi Euroopan yhdentymiskehitykseen liittyvät tavoitteensa ja toimintalinjansa viime marraskuussa eduskunnalle antamassaan selonteossa.

Sen jälkeen Euroopassa on eletty voimakkaiden muutosten aikaa. Itä-Euroopan useissa maissa alkanut taloudellinen ja poliittinen uudistuskehitys on voimistunut ja heijastunut niiden suhteisiin sekä Euroopan yhteisöön että EFTA-maihin.

Euroopan yhteisön taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen yhentyminen on jatkunut. Kehitys kohti todellisten sisämarkkinoiden luomista on nopeutunut ja yhteistyö muillakin yhteiskuntaelämän aloilla voimistunut.

EFTA-maiden ja EY:n monenkeskinen yhteistyö on perustunut Luxemburgissa vuonna 1984 yhteisesti hyväksyttyyn julistukseen. Tavoitteena on luoda 18 Länsi-Euroopan maata käsittävä eurooppalainen talousalue (EES, European Economic Space). Yhteistyössä on pyritty etenemään asteittain ala alalta ja kysymys kysymykseltä. Yhteistyö on koko ajan laajentunut ja käsittää tällä hetkellä 27 eri yhteistyöalaa.

Toiminnan laajentuessa luodut puitteet ja hallinnolliset järjestelyt ovat käymässä riittämättömiksi. EFTA-maiden keskeisiin tavoitteisiin on kuulunut eteneminen EFTA-EY-yhteistyössä samanaikaisesti EY:n sisäisen kehityksen kanssa. Euroopan yhteisön sisäisen kehityksen nopeutumisen johdosta tämä tavoite on vaarassa jäädä toteutumatta.

Käsitys, jonka mukaan vain jäsenyys yhteisössä pystyisi riittävän hyvin turvaamaan taloudelliset edut tässä kehityksessä on eräissä EFTA-maissa voimistunut. Itävalta on anonut jäsenyyttä yhteisössä.

Tässä tilanteessa niin EFTA-maissa kuin EY:n piirissäkin on nähty tarvetta kiinteämmän jalustan luomiseen niiden keskinäisille suhteille. On ryhdytty tutkimaan edellytyksiä laajaan, kokonaisvaltaiseen sopimukseen. Sen

avulla pyrittäisiin entistä tiivimpään ja kiinteämpään suhteeseen, johon liittyisivät yhteiset päätöksenteko- ja hallinnointielimet. Sopimuksen osapuolina olisivat EFTA-maat ja Euroopan yhteisö.

Kansainvälinen kehitys etenee nopeasti. Suomen etujen turvaamiseksi on välttämätöntä olla mukana kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. Suomen ja muiden EFTA-maiden on vastattava kansainvälisen kehityksen luomiin haasteisiin.

Hallitus on aktiivisesti myötävaikuttanut EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön yhteistyön kehittämiseen seuraavien, viime marraskuussa eduskunnalle annetussa selonteossa määriteltyjen periaatteiden pohjalta:

1. Suomen tavoitteena on vastakin yleiseurooppalaisen yhteistyön kehittäminen laajalla valtioiden välisen ja inhimillisen kanssakäymisen alueella vakiintuneen ulkopoliittisen linjamme mukaisesti.

2. Pyrimme kansallisen hyvinvointimme ja yhteiskunnallisen kehityksemme kannalta elintärkeiden taloudellisten ja kaupallisten etujemme turvaamiseen ja kilpailuasemamme parantamiseen kansainvälisen kaupan sekä tieteen ja teknologian piirissä tapahtuvaa kehitystä hyödyntäen.

3. Toimimme sellaisten ratkaisujen hyväksymiseksi kansainvälisten järjestöjen piirissä, joiden avulla voidaan välttää syrjintää, torjua protektionismia ja estää vinosuuntauksien syntyminen niin maailmanlaajuisesti kuin Euroopassakin.

4. Jäsenyys EY:ssä ei näkemyksemme mukaan ole sovitettavissa yhteen puolueettomuuspolitiikkamme kanssa, emmekä siten pyri yhteisön jäseneksi.

5. Pyrimme mahdollisimman läheiseen yhteistyöhön yhteisön kanssa etujemme turvaamiseksi Länsi-Euroopan yhdentymiskehityksensä.

6. Toimimme EFTAn ja EY:n yhdessä hyväksymän Luxemburgin julistuksen mukaisesti 18 valtion eurooppalaisen talousalueen toteuttamiseksi.

7. Pyrimme EFTAn vahvistamiseen ja yhteisten EFTA-maiden kannanottojen aikaansaamiseen mahdollisimman monissa kysymyksissä.

8. Etujemme turvaamiseksi toimimme myös yhdessä Pohjoismaiden kanssa tai suoria neuvottelukanavia käyttäen. Varmistamme pohjoismaisen yhteistyön piirissä saavutetun edistyksen ja pyrimme sen edelleen kehittämiseen myös muuttuvissa oloissa.

9. Kehitämme edelleen viranomaisten, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen sekä muiden etupiirien välistä yhteistyötä.

10. Tehostamme Euroopan integraatiota käsittelevää tiedotustoimintaa

11. Vahvistamme valtionhallinnon piirissä tapahtuvaa seurantaa ja valmistelua tilanteen vaatimalla tavalla.

Selonteosta käytiin eduskunnassa laaja ja vilkas keskustelu, jossa esille tuotuja näkemyksiä hallitus omassa työssään on ottanut huomioon. Keskustelussa kiinnitettiin aivan erityis-

tä huomiota sosiaalisen ulottuvuuden tärkeyteen.

Nyt eduskunnalle annettavassa tiedonannossa hallitus selostaa EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön komission selvityksiä kiinteämmästä yhteistyösuhteesta. Tiedonannon pohjana ovat ne keskustelut, jotka on käyty maaliskuussa pidetyn yhteisen EFTA-EY-ministerikokouksen jälkeen ja jotka päättyivät lokakuun lopussa.

Virkamiesselvityksen johtopäätösten lisäksi tässä tiedonannossa kuvataan tiiviisti niitä kysymyksiä, jotka muodostaisivat tulevan sopimuksen sisällön. Monelta osin viime vuonna eduskunnalle annettu selonteko selostaa näissä asioissa tapahtunutta kehitystä ja niiden taustoja sekä Suomen suhtautumista nyt annettavaa tiedonantoa perusteellisemmin.

Silloin esitetyt tavoitteet ja näkökannat ovat olleet hallituksen toiminnan lähtökohtana kun se on yhdessä muiden EFTA-maiden kanssa osallistunut tulevan yhteistyön edellytysten ja tavoitteiden kartoittamiseen. Tiedonannossa vedetään Suomen peruslinjaukset ja vasta neuvottelujen edistyminen mahdollistaa tässä esitettyjä täsmällisemmät kannanotot.

1. Kehitys valtioneuvoston 1.11.1988 antaman selonteon jälkeen

1.1. EY:n komission puheenjohtajan ajatukset EY-EFTA-suhteiden kehittämisestä

EY:n komission puheenjohtaja Jacques Delors käsitteli EY:n ja EFTA-maiden välisten suhteiden kehittämistä viime tammikuussa Euroopan parlamentissa pitämässään puheessa.

Tarkastellessaan Luxemburgin julistuksen seurannan antamia kokemuksia ja sen näkymiä Delors esitti kaksi perusvaihtoehtoa tulevalle yhteistyölle;

”jatketaan entisellä pohjalla, joka on ensisijaisesti kahdenvälinen ja joka johdtaa lopulta EY:n ja EFTA-maat kattavaan vapaakauppa-alueeseen.”

tai

”etsitään yhteistyölle uutta muotoa, joka olisi instituutioiden suhteen rakenteellisempi ja joka pitäisi sisällään yhteiset päätöksenteko- ja hallinnointielimet, jotta toiminta olisi tehokkaampaa.”

Delors asettui itse kannattamaan jälkimmäistä vaihtoehtoa korostaen samalla, että oli ennen aikaista määritellä institutionaalisia puitteita tarkemmin. Delors rajasi selkeästi yhteistyöalat talouteen, sosiaalisiin asioihin, finanssikysymyksiin ja kulttuuriin.

Delors painotti ratkaisujen tulevan riippumaan siitä, päättääkö EFTA vahvistaa omia rakenteitaan. Myönteisessä tapauksessa yhteistyön runko voisi perustua yhtäältä EY:n ja toisaalta EFTAn varaan. Mikäli EFTA päättäisi olla vahvistamatta rakenteitaan, kysymys olisi vain siitä, että tietyillä aloilla yhteisön säännöt ulotettaisiin sitä haluaviin maihin.

Viitaten EFTA-maiden haluun päästä hyötymään sisämarkkinoiden eduista Delors totesi, että kyseessä on kokonaisuus, johon sisältyy sekä etuja että velvoitteita. Sisämarkkinoissa on pohjimmiltaan kysymys tulliliitosta, Delors totesi ja kysyi, ovatko EFTA-maat valmiita harjoittamaan yhteistä kauppapolitiikkaa suhteessa kolmansiin maihin ja ovatko EFTA-maat valmiita kansallisesti toteuttamaan tavaroiden vapaalle liikkumiselle tarvittavat yhteiset säännöt ja hyväksymään Euroopan tuomioistuimen valvonnan.

Delors kiinnitti huomiota siihen, että EY:n sisäisenä tavoitteena on myös poliittinen liitto, joka sisältää kasvavan ulkopoliittisen ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön. Hän teki selväksi, että jäsenyys Euroopan yhteisössä tuo mukanaan kaikki velvoitteet jakamattomina. Ei ole mahdollista liittyä yhteisöön ja kantaa vain osa velvoitteista.

1.2. EFTAn pääministerikokous maaliskuussa Oslissa

Hallituksen kanta puheenjohtaja Delorsin puheeseen ilmaistiin tammikuussa. Suomen ilmoitettiin tukevan keskustelujen aloittamista EFTA-EY-yhteistyön kehittämiseksi ja katsottiin, että kiinteämpien muotojen etsiminen voisi tehostaa työskentelyä eurooppalaisen talousalueen luomiseksi. Suomen ilmoitettiin olevan valmis osallistumaan aktiivisesti omista lähtökohdistaan EFTA-EY-yhteistyön syventämiseen.

Valmistautuessaan Oslon pääministerikokoukseen maaliskuussa hallitus piti tärkeänä sitä, että pyritään vahvistamaan nykyisin kahdenvälisiin vapaakauppasopimuksiin ja Luxemburgin julistukseen perustuvaa erityissuhdetta EFTA-maiden ja EY:n välillä. Hallitus

työskenteli aktiivisesti EFTA-maiden rintaman yhtenäistämiseksi ja myönteisen vastauksen antamiseksi puheenjohtaja Delorsille.

Oslon kokouksessa hyväksymässään julistuksessa EFTA-maiden pääministerit antoivat selkeän myönteisen vastauksen puheenjohtaja Delorsin aloitteeseen:

”ilmaisemme valmiutemme tutkia yhdessä EY:n kanssa keinoja aikaansaada nykyistä jäsennellymmät yhteistyömuodot, jotka sisältäisivät yhteiset päätöksenteko- ja hallinnointielimet, jotta tehostaisimme yhteistyötä”.

EFTA-maat asettivat selkeät tavoitteet tulevan yhteistyön muodoista ja laajuudesta:

”tähtäämme siihen, että neuvottelut johtaisivat tavaroiden, palvelujen, pääoman ja henkilöiden vapaan liikkumisen mahdollisimman täydelliseen toteuttamiseen päämääränä dynaamisen ja homogeenisen eurooppalaisen talousalueen luominen. Tässä tarkoituksessa olemme valmiita tutkimaan erilaisia vaihtoehtoja sekä keinoja EFTA-maiden ja EY:n välisten institutionaalisten siteiden lujittamiseksi. Emme siksi sulje pois mitään vaihtoehtoa EY:n kanssa käytävän tulevan vuoropuhelumme piiristä”.

Oslon julistus korosti tutkimus- ja kehitystyön, koulutuksen, ympäristöyhteistyön sekä raha- ja talouspoliittisten konsultaatioiden merkitystä.

Pääministerit antoivat tukensa sille ajatukselle

”että taloudellisen yhteistyön rinnalla tulee edistää kansalaisten Euroopan luomista ja yhdentymiskehityksen sosiaalista ulottuvuutta täydessä yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa”.

Integraation edistämiseksi ja tasapainoisten ratkaisujen saavuttamiseksi yhtenäisellä eurooppalaisella talousalueella pääministerit saivat tähtäävänsä

”varhaiseen tiedonvaihtoon valmis- teilla olevasta lainsäädännöstä, kiinteisiin konsultaatiomenettelyihin, vastaa-

van lainsäädännön molemminpuoliseen tunnustamiseen ja yhteiseen päätöksentekoon. Tämän tueksi tulisi luoda yhtäläisen vahvat ja luotettavat valvonta- ja toimeenpanomenettelyt sekä yhteiset riitojen ratkaisumekanismit”.

Tunnustaessaan jokaisen EFTA-maan vapauden käydä neuvotteluja EY:n kanssa kun- kin erityisten tarpeiden ja etujen mukaan pääministerit katsoivat

”EFTAn olevan tärkein foorumimme monenkeskisille neuvotteluille EY:n kanssa ja sovimme tehostavamme yhteistyötä EFTAn puitteissa kaikilla eurooppalaiseen talousalueeseen liittyvillä aloilla. Tulemme ryhtymään tarvitta- viin toimiin EFTAn päätöksentekome- nettelyn ja yhteisen neuvottelukapasiteetin vahvistamiseksi. Tulemme myös vahvistamaan sopimusvelvoitteiden val- vonta- ja täytäntöönpanomekanisme- jamme taataksemme harmoniset ja yh- denmukaiset sovellutukset ja tulkinnat koko eurooppalaisella talousalueella”.

1.3. EFTA-EY-ministerikokous maaliskuussa Brysselissä

Vain muutama päivä Oslon pääministeriko- kouksen jälkeen pidettiin yhteinen EFTA-mai- den ja EY:n jäsenmaiden ministerikokous Brysselissä.

EY:n jäsenmaatkin suhtautuivat myönteises- ti puheenjohtaja Delorsin aloitteeseen. Oslon julistusta pidettiin hyvänä pohjana jatkokes- kusteluille ja EFTA-maiden päätöksiä vahvis- taa sisäistä yhteistyötä ja kehittää päätök- senteko-, valvonta- ja täytäntöönpanojärjestel- miään pidettiin tervetulleina.

Ministerikokous totesi, että Delorsin esittä- mät ja EFTA-maiden pääministerien tukemat keskustelut alkaisivat mahdollisimman pian.

EY:n puheenjohtajaksi tuleva Ranska esitti kutsun uuteen, vielä ennen vuoden loppua pidettävään EFTA-maiden ja EY:n jäsenmai- den väliseen ministerikokoukseen.

1.4. EFTAn ministerikokous kesäkuussa Kristiansandissa

EFTA-maiden ministerit ja EY:n komission varapuheenjohtaja H. Christophersen tapasivat EFTAn ministerikokouksen yhteydessä kesäkuussa Kristiansandissa, Norjassa. He toi-

voivat, että huhtikuussa käynnistyneet keskustelut muodostaisivat hyvän pohjan syksyksi 1989 suunnitellulle EFTA-EY-ministerikoukselle. Se tulisi, he jatkoivat, merkitsemään yhteistä poliittisista sitoutumista laadullisesti uuteen vaiheeseen EFTA-EY-suhteissa ja johtaisi rakenteellisempaan kumppanuuteen.

2. Suomen sisäiset valmistelut

Hallitus ilmoitti viime marraskuussa eduskunnalle antamassaan selonteossa kehittävänsä edelleen viranomaisten, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen sekä muiden etupiirien välistä yhteistyötä, tehostavansa Euroopan integraatiota käsittelevää tiedotustoimintaa ja vahvistavansa valtionhallinnon piirissä tapahtuvaa seurantaa ja valmistelua tilanteen vaatimalla tavalla.

Kesäkuussa Tasavallan Presidentti asetti laajan integraationeuvottelukunnan, johon kuuluu puolustusministeriötä lukuunottamatta kaikkien ministeriöiden, yhdentymiskehityksen kannalta tärkeimpien keskusvirastojen sekä elinkeinoelämän järjestöjen ja työmarkkinajärjestöjen korkein johto. Integraationeuvottelukunnan puheenjohtajana on ulkomaankauppa-ministeri ja siihen kuuluu 43 jäsentä. Neuvottelukunta on kokoontunut viime kesän jälkeen viisi kertaa ja se on valmistellut ja käsitellyt kannanottoja Länsi-Euroopan taloudelliseen yhdentymiskehitykseen liittyvistä kysymyksistä.

Hallitus on tehostanut yhdentymiskehitystä käsittelevää tiedotustoimintaa. Viime marraskuussa eduskunnalle annettua selontekoa jaettiin laajasti. Kuluneen vuoden aikana on aktiivisesti levitetty tietoa integraatiosta yleensä ja EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön välisten keskustelujen etenemisestä erityisesti. Hallitus on säännöllisesti selvittänyt keskustelujen edistymistä eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle. Hallitus on tarjonnut samaa mahdollisuutta myös muille valiokunnille, joista osa onkin pitänyt omat seminaarinsa.

Vuonna 1987 perustettuun EFTA-EY-seurantatoimikuntaan ovat kuuluneet alunperin valtiosihteeri-/kansliapäällikkötason edustajat ulkoasiain-, valtiovarain-, kauppa- ja teollisuus-, oikeus- ja liikenneministeriöistä sekä Suomen Pankin johtokunnan jäsen. Laajenuksen jälkeen siihen tulivat myös opetus- ja työministeriön kansliapäälliköt. Lisäksi on seurantatoimikuntaan päätetty kutsua sosiaali- ja

terveysministeriön, maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön kansliapäälliköt.

Tapahtuneen kehityksen myötä seurantatoimikunnan toiminta on huomattavasti tiivistynyt. Seurantatoimikunta on ollut koolla kuukausittain. Se on arvioinut kehitystä EFTA-maiden ja EY:n välisissä keskusteluissa sekä pohtinut Suomen suhtautumista eri kysymyksiin. Seurantatoimikunta on laatinut selvityksiä, joiden pohjalta Suomen edustajat ovat osallistuneet EFTAn kokouksiin ja EFTA-EY-kokouksiin.

EFTA-EY-seurantatoimikunnan alaisuudessa on tällä hetkellä 22 valmistelujaostoa, jotka käsittelevät EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön välisissä keskusteluissa esillä olevia kysymyksiä. Valmistelujaostot ovat kokoontuneet lähes sataan kokoukseen tänä vuonna.

Seurantatoimikunnan ulkopuolella, mutta läheisessä yhteistyössä sen kanssa, on käsitelty tutkimus- ja kehitystyötä, rahoitusmarkkinoilla tapahtuvaa yhdentymiskehitystä, ulkomalaisuudesta, työturvallisuusnormeja sekä matkailualaan liittyviä kysymyksiä.

Tässä n. 150 henkeä käsittävässä koneistossa ovat mukana viranomaisten lisäksi elinkeinoelämän järjestöjen ja työmarkkinaosapuolten edustajat. Tämä toimintatapa antaa hyvät puitteet ja suuren joustovaran nopeasti ja tehokkaasti käsitellä yhdentymiskehitykseen liittyviä kysymyksiä.

Valmistelujaostojen keskeinen tehtävä kulueneen vuoden aikana on ollut analysoida Euroopan yhteisön sisämarkkinasuunnitelmaan kuuluvaa lainsäädäntöä ja erityisesti arvioida sen vaikutuksia Suomen lainsäädäntöön. Kesäkuussa valmistunut ensimmäinen selvitys annettiin eduskunnan tiedoksi.

Selvitystyö on jatkunut syksyn aikana ja se on ulotettu koskemaan kaikkea Euroopan yhteisön sisäistä lainsäädäntöä, jolla oletetaan olevan vaikutusta eurooppalaiseen talousalueeseen.

3. Virkamiesryhmän selvitys

3.1. Yleistä

Edellä selostettujen ministeritason kokousten pohjalta käynnistettiin virkamiestason selvitystyö. Tarkoituksena oli selvittää miltä pohjalta mahdolliset neuvottelut eurooppalaisen talousalueen (EES) luomiseksi voitaisiin käydä. EFTA-maat ja EY:n komissio sopivat nimenomaisesti, että kyseessä on kartoitus, jonka yhteydessä ei ole tehty sitoumuksia.

Selvitystyötä ohjaamaan perustettiin johtoryhmä, jossa EFTA-maita ja komissiota edustivat valtiosihteeri/osastopäällikkötason virkamiehet. Johtoryhmä perusti viisi työryhmää, jotka käsitelivät tavaroiden, palvelujen ja pääoman sekä henkilöiden liikkumista, ns. reuna-alueita sekä institutionaalisia ja oikeudellisia kysymyksiä.

EY:n komissio on johdonmukaisesti korostanut sitä, että EFTA-yhteistyötä olisi tehostettava tulevaa EES-järjestelyä silmälläpitäen. Se on edellyttänyt, että EFTA-ryhmä toimii yhtenä osapuolena.

EFTA-maat ovatkin esiintyneet koko ajan yhtenäisenä ryhmänä ja puhuneet yhdellä äänellä. Ensimmäinen on sovittu omassa piirissä yhteisistä EFTA-kannanotoista, jotka EFTA-puhemies EY:n komission kanssa pidettävissä yhteiskokouksissa on esittänyt koko EFTA-ryhmän nimissä.

EFTA-maiden tarkoituksena on edelleen tehostaa omaa päätöksentekojärjestelmäänsä ja neuvotteluvaihteluaan. Neuvotteluvaiheessakin niiden tarkoituksena on esiintyä edelleen yhtenä ryhmänä. EFTAn sisäiset päätökset tullaan jatkossakin tekemään konsensuspohjalta. Suomi toimii aktiivisesti EFTAssa sen kaikilla tasoilla.

Keskusteluissa EY:n komissio on selostanut omia järjestelyjään ja tavoitteitaan tavaroiden, palvelujen, pääomien ja ihmisten vapaan liik-

kumisen toteuttamiseksi samoin kuin niitä täydentävillä muilla aloilla. EFTA-maat ovat toimineet Oslon pääministerikokouksen asettaman päämäärän ja toimintalinjan mukaisesti.

Yhteistyön sisältöä koskevan selvityksen jälkeen on tarkasteltu millä tavoin EES-järjestely olisi mahdollista toteuttaa ja millaiset oikeudelliset ja institutionaaliset ratkaisut sitä varten tarvittaisiin.

EFTA-maiden yleisenä tavoitteena on ollut selvittää sellaista kokonaisvaltaista EES-järjestelyä, joka perustuisi syrjinnän välttämiseksi ja osapuolten samankaltaiselle kohtelulle. Järjestelyn puitteissa tulisi taata osapuolten oikeuksien ja velvoitteiden tasapaino. Järjestelyn tulisi olla sopusoinnussa osapuolten kansainvälisten sopimusvelvoitteiden kanssa. Institutionaalisten ratkaisujen avulla tulisi taata EFTAmaille riittävät vaikutusmahdollisuudet päätettäessä EES-määräyksistä. Osapuolten tasavertainen asema ja EES-määräysten yhdenmukainen ja tehokas noudattaminen ja valvonta tulisi turvata koko EES-alueella.

Selvitystyö saatiin päätökseen aikataulun mukaisesti 20.10.1989.

3.2. Aineellinen sisältö

EES-sopimuksen tarkka sisältö on luonnollisesti sovittava tulevisissa neuvotteluissa ja sopimuksen soveltamisala määriteltävä itse sopimuksessa.

Virkamieskeskusteluissa on hahmoteltu sopimuksen pääasialliseksi aineelliseksi sisällöksi yhtäältä määräykset, joilla poistettaisiin olemassaolevia esteitä tavaroiden, palvelujen, pääoman ja ihmisten liikkumiselta ja toisaalta määräykset yhteistyön tiivistämisestä monilla näihin ns. neljään vapauteen liittyvillä alueilla. Sen lisäksi tarvitaan määräyksiä mm. päätök-

senteosta, hallinnoinnista ja riitojen ratkaisusta.

Sopimuksen soveltamisalan rajaaminen yllä mainitulla tavalla merkitsisi samalla sitä, että monet sellaisista toiminta-alueista, joilla EY:llä on tai joille se pyrkii luomaan yhteisen politiikan, jäisivät EES-sopimuksen ulkopuolelle.

Tämän mukaisesti ulkopuolelle jäisivät ulkoja turvallisuuspolitiikka. Ulkopuolelle jäisivät lisäksi myös useat taloudellisen alan sektorit, mm. energia-, talous-, teollisuus-, alue- ja sosiaalipolitiikka siinä mielessä, ettei niissä pyritä yhteisen politiikan luomiseen. Eräitä näiden taloudellisten alojen määräyksiä tulisi kuitenkin sisällytettäväksi sopimukseen siltä osin kuin ne koskevat em. neljän vapauden toteuttamista.

EY:n komissio korosti, että neljä vapautta ja reuna-alueet muodostavat kokonaisuuden, josta eri osia ei voida irrottaa erilleen. EFTA-maat olivat samaa mieltä tästä lähestymistavasta. Ne katsoivat Luxemburgin prosessista saamansa kokemuksen perusteella, että niiden omat tavoitteet ovat parhaiten saavutettavissa laajalla lähestymistavalla. EY suurempana ja taloudellisesti voimakkaampana osapuolena on voinut Luxemburgin prosessissa poimia yhteistyöalojen joukosta itselleen parhaimmin soveltuvat. Useissa kysymyksissä ei ole toistaiseksi voitu tässä prosessissa saavuttaa EFTA-maiden kannalta tärkeitä tavoitteita. Tällaisia ovat esimerkiksi EFTA-maita syrjivän menettelyn poistaminen polkumyynninmenettelyn yhteydessä. Myöskään koulutuksessa, ympäristönsuojelussa ja sosiaalisessa ulottuvuudessa ei ole voitu edetä EFTA-maiden tavoitteiden mukaisesti. EES-järjestely olisi omiaan helpottamaan näiden tavoitteiden saavuttamista.

Keskusteluissa on todettu, että EY:n määräykset ja niiden tulkinnasta vakiintunut käytäntö, jota on kehitetty 50-luvulta lähtien yhteisötoiminnan pohjaksi, voitaisiin ottaa myös eurooppalaisesta talousalueesta käytävien keskustelujen pohjaksi.

EY-lainsäädäntö sisältää määräyksiä monilta sellaisilta taloudellisen toiminnan alueilta, jotka EFTA-maissa eivät ole yhtä pitkälti lainsäädännöllä säänneltyjä. Yhteisömääräysten on lukuisista eroista huolimatta havaittu yleiseltä sisällöltään olevan samansuuntaisia EFTA-maiden vastaavan lainsäädännön kanssa. Yhteisen talousalueen luonteeseen kuuluu, että ko. alueella toimitaan samanaisten määräysten varassa. Vain tällä tavalla voidaan turvata

yhdenvertainen kohtelu ja välttää erilaisista määräyksistä aiheutuvia esteitä ja mahdollista syrjintää.

Niin Suomen kuin muidenkin EFTA-maiden lainsäädäntöä jouduttaisiin tästä syystä monesakin asiassa muuttamaan. Tällöin ei voida arvioida erikseen kaikkia uuden sääntelyn yksityiskohtia, vaan asioita on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti. Kokonaisuuteen saattaa sisältyä myös sellaista, jota emme itse toteuttaisi, jos meillä asiaa harkittaisiin erillisenä.

Esteiden poistaminen tavaroiden, palvelujen, pääoman ja ihmisten liikkumiselta yli rajojen koko eurooppalaisella talousalueella toteutuisi siis ottamalla käyttöön sisällöltään ja vaikutuksiltaan samanlaiset EES-määräykset kuin EY on keskuudessaan soveltanut. Osapuolten tarkoituksena on määritellä yhdessä mitkä yksityiskohtaiset EY:n määräykset tulisi ottaa EES-sopimuksen pohjaksi.

Tämä merkitsisi sitä, että EFTA-maat pääsisivät tältä osin osallisiksi EY:n sisämarkkinoiden tarjoamista eduista. Vastavuoroisuuden periaatteen mukaisesti EY tulisi saamaan saman aseman EFTA-maiden markkinoilla. Myös EFTA-maiden kesken sovellettaisiin samoja määräyksiä.

Kaikilla sisämarkkinoiden alueilla ei ole realistista pyrkiä täysin yhtenäisiin sääntöihin. Kuten jäljempänä todetaan, tämä koskee esimerkiksi maatalous- ja kalastuspolitiikkaa. Myöskään rajavalvonnan poistamista EFTA-maiden ja EY:n väliltä ei ole asetettu tavoitteeksi, vaikka EY keskuudessaan pyrkii siihen. Asia on tosin EY:n sisälläkin hyvin vaikea.

Edellä sanotun lisäksi on nimenomaan todettu, että neuvottelujen kuluessa on tarkemmin sovittava poikkeuksista ja siirtymäkausista. Missä määrin Suomi siis voisi jättää soveltamatta jotakin EES-määräystä on neuvottelukysymys. Periaatteessa poikkeuksia ja siirtymäkausia voi pyrkiä neuvottelemaan minkä tahansa neljän vapauden alueella. Jokaisen maan oma asia on itse määritellä omat tarpeensa poikkeus- ja siirtymäjärjestelyihin. Saadakseen esityksensä hyväksytyksi sen on voitava neuvotteluissa perustella tarpeensa.

Pysyviä poikkeuksia voidaan kuitenkin saada, jos niitä voidaan vakuuttavasti perustella perustavaa laatua olevilla kansallisilla eduilla. Pitempiä siirtymäkausia jonkin konkreettisen määräyksen soveltamiseen voidaan neuvotella taloudellisten ongelmien välttämiseksi. Poikkeukset ja siirtymäkaudet voivat periaatteessa

olla erilaisia eri EFTA-maiden osalta. Ahvenanmaan asemasta johtuvista erityisjärjestelyistä tullaan huolehtimaan.

On korostettava, että poikkeukset yhteisistä säännöistä ovat todellisia neuvottelukysymyksiä. Kun tavoitteena on mahdollisimman yhtenäiset säännöt EES-sopimuksen kattamilla alueilla koko EES-alueella, seuraa tästä, että poikkeukset tulee voida rajoittaa vähiin.

EY:llä on hyvin paljon määräyksiä, jotka koskevat tavaroiden, pääomien, palvelujen ja ihmisten vapaata liikkumista yli rajojen. Sen vuoksi myös EES-sopimuksesta muodostuneet kaikkine liitteineen varsin laaja. Tämä aiheuttaa laajan lainsäädännöllisen tarkistustyön. Tällaisen ratkaisun hyötynä olisi kuitenkin se, että jo sopimusta tehtäessä saataisiin mahdollisimman kattava kuva kaikista sen yksityiskohdista. Myöhempien päätösten varaan jäisi siten vähemmän asioita.

Hallitus on tehnyt alustavat selvitykset EY:n sisämarkkinoiden toteuttamiseen kuuluvan lainsäädännön suhteesta omaan lainsäädäntöömme. Tämä ns. direktiivianalyysi toimitettiin kansanedustajille kesäkuussa. Selvitykset osoittavat, että monin kohdin oma lainsäädäntömme eroaa EY:n lainsäädännöstä. Yksityiskohtaisempi selvitystyö on parhaillaan tekeillä ja valmistuu lähiaikoina. Selvityksen valmistuttua se tulee olemaan kansanedustajien käytettävissä.

3.2.1. Tavarakauppa

EFTA-maiden ja EY:n välillä on 1970-luvulla tehty vapaakauppasopimukset, joilla on poistettu teollisuustuotteiden tullit ja määrälliset rajoitukset. Säilyttääkseen suhteellisen kilpailuaseman EY-alueella, EY:n nyt poistaessa sisäisestä kaupastaan jäljellä olevia esteitä, ovat EFTA-maat asettaneet tavoitteekseen syrjinnän välttämisen, kansallisen kohtelun ja samankaltaisten kilpailuosuhteiden luomisen. Nämä tavoitteet voitaisiin saavuttaa soveltamalla tavarakauppaan samanlaisia sääntöjä koko eurooppalaisella talousalueella.

Kuten edellä on todettu, on mahdollisesti tehtävistä poikkeuksista sovittava erikseen neuvotteluissa.

3.2.1.1. Vapaakauppajärjestely/tulliliitto

Tavaroiden vapaa liikkuminen EES-alueella voidaan periaatteessa toteuttaa kahdella tavalla. Toinen on vapaakauppajärjestely, joka merkitsee sitä, että pyritään vain tältä alueelta peräisin olevien tuotteiden vapaaseen liikkumiseen. Toinen on tulliliitto, jonka sisällä myös kolmansista maista peräisin olevat tuotteet liikkuisivat vapaasti.

Näiden vaihtoehtojen peruserona alueen sisäisessä kaupassa on, että vapaakauppajärjestelyssä tarvitaan edelleen alkuperäsääntöjä. Tulliliitossa niistä voitaisiin luopua.

EFTA-maiden suhteet Euroopan yhteisöön perustuvat tällä hetkellä kahdenvälisiin vapaakauppasopimuksiin. Sopimus eurooppalaisen talousalueen luomisesta merkitsisi samanlaisten sääntöjen soveltamista koko alueella, niin EFTA-maiden kuin EY:n välisissä suhteissa sekä myös EFTA-maiden keskinäisissä suhteissa. Samalla se merkitsisi voimassa olevien määräysten kehittämistä monessa suhteessa nykyistä pidemmälle.

Vapaakauppajärjestelyyn perustuva ratkaisu ei vaikuttaisi osapuolten suhteisiin kolmansiin maihin. Kaikki osapuolet säilyttäisivät itsenäisen kauppapolitiikkansa ja muiden maiden kanssa tehdyt sopimukset jäisivät voimaan.

Tulliliittoon kuuluvat maat soveltavat yhteisiä tulleja ja rajasuojaa. Periaatteessa myös preferenssijärjestelyjen ja muiden kauppapolittisten sopimusten kolmansien maiden kanssa tulee olla yhteiset. Kaikki poikkeamat yhteisestä rajasuojasta edellyttävät alkuperäsääntöjen ottamista käyttöön.

Virkamieskeskusteluissa on ilmennyt, että tulliliittovaihtoehdon toteuttamiseen liittyy monia vaikeasti ratkaistavia ongelmia. Tulliliitto edellyttäisi EFTA-mailta tuontitullien korottamista useimmissa tuotteissa. Periaatteessa se merkitsisi myös sitä, että EFTA-maiden olisi osaltaan myönnettävä ne erityisedut, jotka EY on antanut kehitysmaille, Välimeren maille, Israelille, jne.

Valintaa ei ole tehty sen suhteen, perustuisiko EES-järjestely tavarakaupan osalta vapaakauppajärjestelyyn vai tulliliittoon. Eräät EFTA-maat eivät ole halunneet lopullisesti sulkea pois tulliliiton mahdollisuutta. On kuitenkin ilmeistä, että eurooppalainen talousalue tulee perustumaan vapaakauppajärjestelyyn, joka olisi nykyisestään merkittävästi kehitetty. Tämä vastaisi myös Suomen tavoitteita. Tulli-

liittovaihtoehto jätettäneen tässä vaiheessa avoimeksi.

3.2.1.2. Alkuperäsäännöt ja rajamuodollisuudet

Osapuolet ovat lähteneet siitä, että rajatarkastukset ja -muodollisuudet tulevat EES-järjestelyn puitteissa säilymään.

Täydellinen luopuminen niistä edellyttäisi tulliliittoa ja lisäksi yhteistä maatalouspolitiikkaa, välillisten verojen yhdenmukaistamista jne. Rajatarkastuksia ja -muodollisuuksia pyritään kuitenkin helpottamaan ja yksinkertaistamaan.

Vapaakauppajärjestelyyn perustuva yhteistyömalli edellyttäisi alkuperäsääntöjen säilyttämistä. Näiden sääntöjen perusteella määriteltäisiin mitkä tuotteet ovat peräisin EES-alueelta, ja jotka siten pääsisivät osallisiksi tavaroiden vapaata liikkumista koskevista järjestelyistä. Käytännössä hankaliksi ja monimutkaisiksi koettuja sääntöjä voidaan nykyisestäään merkittävästi yksinkertaistaa, ja siten vähentää niiden haitallisia vaikutuksia.

3.2.1.3. Maatalous- ja kalatuotteet sekä jalostetut elintarvikkeet

Keskusteluissa on yhteisesti todettu, ettei ole realistista pyrkiä yhteiseen maatalouspolitiikkaan EES-järjestelyssä.

Maataloustuotteissa ei myöskään pyritä vapaakauppaan kuten teollisuustuotteissa. Osapuolten näkemykset eroavat toisistaan siinä, miten maataloustuotteiden kauppaa tulisi kehittää. EY:n komissio on korostanut markkinoillepääsyn parantamisen merkitystä osana kokonaisvaltaista EES-järjestelyä. Onkin vaurauduttava siihen, että EFTA-maille tullaan neuvotteluissa tekemään esityksiä tuonnin esteiden alentamiseksi erityisesti eteläisille EY-maille tärkeiden maataloustuotteiden osalta.

EFTA-maat ovat katsoneet, että maataloustuotteiden kauppaa voitaisiin kehittää maa- ja tuotekohtaisin järjestelyin samaan tapaan kuin mm. Suomi on tehnyt esimerkiksi juustokauppassaan.

Jalostettujen elintarvikkeiden kaupassa nykyinen hinnanerokorvaukset salliva järjestelmä halutaan säilyttää. Sitä voitaisiin laajentaa lisäämällä järjestelmän piiriin uusia tuotteita ja

edelleen kehittää yhdenmukaistamalla niitä hinnanerokorvausjärjestelmiä, joita EY:ssä ja EFTA-maissa sovelletaan.

Kalan ja kalatuotteiden kaupan osalta on todettu mahdolliseksi pyrkiä vapaakauppaan. Osapuolten näkemykset eroavat toisistaan siinä, miten vapaakauppa olisi toteutettavissa. EFTA-maat ovat katsoneet, että tämä olisi käytännössä toteutettavissa ulottamalla kala-kaupan vapauttaminen EFTAssa sovitussa laajuudessa koskemaan koko EES-aluetta. EY:n komissio on esittänyt kalastusoikeuskysymysten kytkemistä kalakaupan vapauttamiseen. EFTA-maat ovat suhtautuneet tähän kielteisesti.

3.2.1.4. Kaupan tekniset esteet

EY:ssä voimassaoleva järjestelmä, jolla pyritään estämään teknisten määräysten käyttö tavaroiden vapaan liikkumisen esteenä, perustuu kolmelle peruselementille. Ensiksi, olennaiset turvallisuusmääräykset pyritään yhdenmukaistamaan. Toiseksi, niiden määräysten osalta, joita ei ole yhdenmukaistettu, noudatetaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta. Tämä ns. Cassis de Dijon -periaate tarkoittaa sitä, että tuote, joka on laillisesti valmistettu ja laskettu kaupattavaksi alueen yhdessä maassa, on pääsääntöisesti päästettävä markkinoille alueen muissakin maissa. Tuotteen markkinoillepääsyn voi estää, mikäli se on perustellusti tarpeen esimerkiksi ihmisten turvallisuuden tai terveyden suojaamiseksi. Kolmas keskeinen elementti EY:n voimassaolevassa järjestelmässä on tarkastustulosten vastavuoroinen hyväksyminen.

EFTA-maat ovat tunnustaneet, että kaupan teknisten esteiden poistaminen on keskeinen osa tavaroiden vapaata liikkumista. Ne ovat periaatteessa valmiita neuvottelemaan EY:n järjestelmän kaltaisen järjestelmän käyttöönotosta osana EES-järjestelyä. EFTA-maat ovat samalla korostaneet, että teknisiä määräyksiä koskevissa neuvotteluissa on EY:n määräysten lisäksi otettava huomioon se, että joillakin aloilla EFTA-mailla on pidemmälle kehitettyjä sääntöjä. Näitä ei haluta heikentää. Asiasta on siksi sovittava neuvotteluissa. Kaikki osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että päämääränä ovat korkeatasoiset normit, minkä EY:kin on asettanut nimenomaiseksi tavoitteekseen. Tämä vastaa myös Suomen pyrkimyksiä.

Edellä mainitulle pohjalle rakentuva järjestelmä merkitsisi Suomelle sitä, että tarkastustoiminnan painopistettä olisi siirrettävä rajatarkastuksesta valmistuksen valvontaan ja markkinatarkkailuun.

Cassis de Dijon -periaatteesta saattaa aiheutua ongelmia. Periaate edellyttäisi kotimaan normeista poikkeavien normien mukaisesti valmistettujen tuotteiden päästämistä markkinoille, mutta tämä ei koskisi tapauksia, joissa voidaan osoittaa, että kotimainen normi on tarpeen muun muassa terveyden ja turvallisuuden suojaamiseksi.

Yhdenmukaistettavien normien osalta alustavat selvitykset ovat osoittaneet, että EY:n uudet, vuoden 1985 jälkeen laaditut säännöt poikkeuksetta ovat vähintään samantasoisia kuin Suomessa voimassa olevat. Monessa tapauksessa harmonisointi EY:n tasolle merkitsisi oman tasomme nostamista, meillä sääntelämättömien tuotteiden saattamista teknisten viromaismääräysten piiriin sekä toisaalta valvontamääräysten kiristymistä ja toisaalta valvontatapojen muuttamista. EY:n vanhempien sääntöjen joukossa on kuitenkin myös sellaisia, jotka ovat alle Suomen tason.

3.2.1.5. Kilpailusäännöt

Tavoitteena ovat yhtenäiset kilpailuolosuhteet ja tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuminen EES-alueella. Tämä edellyttäisi selkeitä sääntöjä taloudellista kilpailua rajoittavista toimista. EY:n kilpailusäännöt eroavat lähtökohdiltaan EFTA-maiden kilpailusäännöistä.

EFTA-maat eivät halua sisällyttää EY:n kilpailusääntöjä sellaisenaan EES-järjestelyyn. Keskusteluissa onkin todettu, että neuvotteluiden pohjaksi on mahdollista ottaa EFTA-maissa sovellettavat periaatteet. Tämä edellyttäisi, että EES-säännöt kattaisivat kaikenlaiset kilpailua rajoittavat järjestelyt, että mitään talouden sektoria ei suljettaisi sääntöjen ulkopuolelle ja että säännöt koskisivat myös julkisia yhtiöitä ja kansallisia monopoleja. Keskeinen elementti tällaisissa säännöissä olisi luettelo niistä toimenpiteistä, joiden katsotaan olevan periaatteessa kiellettyjä, ja jotka olisi tehokkaasti sanktioitava.

EES-kilpailusäännöillä olisi tarkoitus puutua vain sellaisiin kilpailua rajoittaviin toimiin, joiden vaikutukset ulottuvat kahden tai useamman EES-osapuolen alueelle. Niitä toimia, joi-

den vaikutukset ulottuisivat vain yhden osapuolen, esimerkiksi Suomen, sisäiseen kauppaan, arvioitaisiin jatkossakin kansallisen kilpailulainsäädännön määräysten pohjalta.

Suomalaisyrietykset, jotka käyvät kauppaa EY-alueella ovat tällä hetkellä EY:n kilpailusääntöjen piirissä. Ns. vaikutusdoktriinia soveltamalla EY ulottaa käytännössä kilpailusääntönsä kaikkiin niihin toimiin, joiden vaikutukset ulottuvat EY-alueelle. EES-kilpailusääntöjen luominen edellämainituin tavoin selkiyttäisi tilannetta.

EES-kilpailusääntöjen luominen vastaa Suomen pyrkimyksiä kehittää omaa kilpailupolitiikkaansa, jonka eräänä tavoitteena on vaikuttaa hintatasoon.

EY:n ja EFTA-maiden kilpailusääntöjä on perusteellisesti selostettu valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle 1.11.1988 (osa 5. kilpailusäännöt).

3.2.1.6. Muut tavarakauppaan vaikuttavat säännöt

Keskusteluissa ovat olleet lisäksi mm. valtiontuen käyttöä koskevat säännöt, tuotevastuumääräysten yhdenmukaistaminen, julkisten hankintojen vapauttaminen, polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä luopuminen sekä tekijän- ja teollisoikeuksia koskevien määräysten yhdenmukaistaminen. Kaikkien näiden suhteen EFTA-maat ovat määritelleet tavoitteekseen sellaisten yhteisten sääntöjen aikaansaamisen, joilla vältetään syrjintä Länsi-Euroopan markkinoilla. Kaikkia tässä mainittuja kysymyksiä, ja Suomen suhtautumista niihin, on selostettu laajemmin vuosi sitten eduskunnalle annetussa integraatioselonteossa.

3.2.2. Palvelujen kauppa

Selvitykset ovat osoittaneet, että telekommunikatio-, informaatio- ja audiovisuaalisten palvelujen, pankki- ja vakuutus toiminnan sekä arvopaperikaupan ja kuljetuspalvelujen alalla olisi mahdollista pyrkiä yhtenäisiin koko EES-alueen kattaviin markkinoihin. Niillä vallitsivat samat palvelujen tarjontaa koskevat säännöt. Tämä edellyttäisi sääntöjen harmonisointia siten, että säännöt olisivat vaikutuksiltaan samankaltaisia. Se edellyttäisi myös sääntöjen vastavuoroista tunnustamista ja mm. tietoli-

kenteen ja kuljetusten yhtenäistä perusrakennetta.

3.2.2.1. Rahoituspalvelut

Rahoituspalveluihin kuuluvat pankki- ja vakuutustoiminta sekä arvopaperikauppa.

EY:ssä pankkipalveluja koskeva sääntely koskee kaikkia niitä yrityksiä, jotka ottavat yleisöltä vastaan talletuksia tai harjoittavat muunlaista takaisinmaksettavaa varainhankintaa yleisöltä ja myöntävät luottoja omaan lukuunsa. Tällaiset yritykset ovat luottolaitoksia, joille on yhteiset luottolaitoksen perustamista, toimilupaa, liiketoimintaa, omaa pääomaa, vakavaraisuutta ja valvontaa koskevat direktiivimääräykset.

Toimiluvan saanut luottolaitos saa tarjota kaikkia direktiiveissä tarkoitettuja pankkipalveluja. Yhdessä EY-maassa myönnetty toimilupa oikeuttaa tarjoamaan sallittuja pankkipalveluja kaikissa jäsenmaissa. Toimiluvan saanut luottolaitos voi ilman eri hakemusta perustaa sivukonttoreita kaikkiin jäsenmaihiin. Luottolaitosta ja sen sivukonttoreita valvoo sen maan valvontaviranomainen, jossa toimilupa on myönnetty. Luottolaitoksiin sovelletaan kirjanpitoikäytäntöä ja tilinpäätöstä koskevia erillisiä säännöksiä.

Yhtenäisten vakuutusmarkkinoiden luominen on vielä EY:ssä kesken. Tämän vuoksi yhteisten EES-markkinoiden luominen voisi tapahtua pitkälti EFTA-maiden ja EY-maiden yhteistyönä. EY:n tavoitteena on, että yhdessä EY-maassa saatu toimilupa oikeuttaa tarjoamaan vakuutuspalveluja kaikissa jäsenmaissa ja yhdessä EY-maassa saatu toimilupa oikeuttaa perustamaan vakuutuspalveluja tarjoavia sivukonttoreita kaikkiin jäsenmaihiin. Myös vakuutuspalveluja tarjoavia yrityksiä varten on yhteiset perustamista, toimilupaa, peruspääomaa ja vakavaraisuutta sekä kirjanpitoikäytäntöä ja tilinpäätöstä koskevat määräykset. Vaikka peruspääomavaatimukset ovat vakuutusyhtiöille samat, niille on kuitenkin mahdollista asettaa tiukempia kansallisia vakavaraisuusmääräyksiä. Yhtenäisten sosiaalivakuutusmarkkinoiden ulkopuolelle jää EY:ssä esimerkiksi lakisääteinen työeläkevakuutus ja tapaturmavakuutus. Ne hoidetaan EY-maissa yleisesti julkisten yhtiöiden toimesta, joita vakuutuspalveluja kattavat direktiivit eivät koske.

EY:n tavoitteena on luoda yhteisten minimisääntöjen varassa toimivat arvopaperimarkkinat tavalla, joka edistäisi sijoittajien suojaa ja markkinoiden avoimuutta. Minimisäännöt tulevat kattamaan arvopaperien pörssilistalle ottamisen edellytyksiä, yrityksen tiedonantovelvollisuutta pörssilistauksen yhteydessä, pörssi-yhtiön jatkuvaa tiedonantovelvollisuutta, sisäpiirin kaupankäyntimenettelyä, osakkeiden julkista ostotarjousta ja liputusvelvollisuutta suurista omistuksista.

Arvopaperikauppaa tarjoavan yrityksen eli arvopaperivälittäjän yhdessä EY-maassa saama toimilupa oikeuttaisi tarjoamaan arvopaperikauppapalveluja kaikissa jäsenmaissa ja perustamaan ilman eri hakemusta toimipisteitä kaikkiin jäsenmaihiin. Arvopaperikauppaa harjoittavaa yritystä ja sen toimipisteitä valvoisi sen maan valvontaviranomainen, jossa toimilupa on myönnetty.

EFTA-EY-keskusteluissa on todettu, että tavoitteena voisivat olla koko EES-alueen kattavat yhdentyneet rahoituspalvelumarkkinat. Tämä ei kuitenkaan koskisi sosiaalivakuutuksia. Kysymys pakollisista liikennevakuutuksista ei ole ollut keskusteluissa esillä.

3.2.2.2. Kuljetuspalvelut

Keskusteluissa on todettu, että yhteisenä tavoitteena voisi olla kaikki kuljetusmuodot kattavat yhtenäiset markkinat, jossa EES-osapuolten välisessä kaupassa olisi poistettu kansallisuuteen perustuva syrjintä. EFTA-maat ovat kiinnittäneet erityistä huomiota myös liikenteen ympäristövaikutuksiin. Ne ovat korostaneet tässä yhteydessä ns. yhdistettyjen kuljetusten merkitystä ja kehittämistarvetta. Yhtenäisten kuljetusmarkkinoiden luominen edellyttäisi kilpailuedellytyksiin vaikuttavien kansallisten määräysten harmonisoimista.

EY:n pyrkimyksenä on luoda myös kuljetusalalla sisäiset yhteismarkkinat. EY:n sisäiset tavara- ja henkilökuljetusmarkkinat on päätetty vapauttaa kaikista määrällisistä rajoituksista vuoden 1993 alkuun mennessä. Samalla poistuisi EY-maiden sisäinen syrjintä, joka on perustunut liikenteenharjoittajien kansallisuuteen tai toimipaikan sijaintiin.

Tämän liberalisoinnin toteuttamiseksi ryhdytään erilaisiin harmonisointitoimenpiteisiin EY-maiden liikenteenharjoittajien eriarvoisuu-

den poistamiseksi ja kilpailulähtökohtien yhdenmukaistamiseksi.

Periaatteellisten ja eräiden EY-tuomioistuinten tekemien ratkaisujen jälkeen EY on tehnyt joukon uudistuksen yksityiskohtiin liittyviä päätöksiä, mutta eräissä keskeisissä, maantielikenteeseen liittyvissä kohdissa ei toistaiseksi ole päästy ratkaisuun. EY:ssä ei tähän mennessä ole myöskään ryhdytty konkreettisiin toimenpiteisiin rautatieliikenteen alalla. Lentoliikenteen liberalisoinnissa toistaiseksi hyväksytyt toimenpiteet ovat olleet varsin vaatimattomia.

EY:n suunnitelmilla ja päätöksillä tulee olemaan vaikutuksia EFTA-maihin. Erityisesti pelätään EFTA-maiden kilpailukyvyyn heikentävän ja Euroopan kuljetussuhteiden vääristävän, ellei EY:n ja sen ulkopuolisten maiden liikennesuhteita saada ajoissa ratkaistuksi. Lähtökohtana on, että yhteiset järjestelyt perustuvat vastavuoroisuusperiaatteeseen.

Nämä kysymykset on otettu esille EFTAssa, pohjoismaiden kesken ja erityisesti Euroopan liikenneministerikonferenssissa (CEMT), joka käsittää kaikki Länsi-Euroopan maat.

Suomen maantieteellisen asemankin vuoksi meille on erityisen tärkeää, että kuljetukset Suomen ja muun EES-alueen välillä voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaasti. Suomalaiselle kuljetuskalustolle tulee voida taata tasavertaiset kilpailuolosuhteet mm. verotuskohtelun osalta.

3.2.3. Pääomien liikkuminen

3.2.3.1. Valuutansäännöstely

Kaikki EFTA-maat ja EY-maat ovat johdonmukaisesti pyrkineet kohti pääomanliikkeiden vapauttamista valuutansäännöstelyä purkamalla. Vapauttaminen on pääosiltaan johtunut yleisestä kansainvälistymiskehityksestä ja se on tapahtunut ns. erga omnes-periaatteella, eli vapauttaminen on ulotettu koskemaan pääsääntöisesti kaikkia maita.

Suomessa pääomanliikkeiden vapauttamista on toteutettu hieman hitaammin kuin alueen muissa maissa. Merkittävimmät vielä voimassa olevat rajoitukset koskevat ulkomailla asuvien oikeutta ostaa markkamääräisiä joukkovelkakirjalainoja, ulkomailla asuvien oikeutta laskea Suomessa liikkeeseen markkamääräisiä joukkovelkakirjalainoja, suomalaisten yritysten oikeutta myöntää tai ottaa lyhytaikaisia

luottoja ulkomailta ilman kaupallista taustaa sekä yksityishenkilöiden ulkomaista luotonottoa. Näiden rajoitusten mahdollinen purkaminen tulee tapahtumaan taloudellisen kehityksemme edellyttämällä aikataululla.

Verotuksen erilaisuus saattaa jatkossakin aiheuttaa suuria pääomanliikkeitä. Pääomanliikkeiden täydellinen vapautuminen voimistaa paineita verotuksen harmonisointiin, koska verotuksen erilaisuus saattaa aiheuttaa veropakoa pääomanliikkeiden vapautuessa.

3.2.3.2. Ulkomaalaisomistus

Kysymys ulkomaalaisomistuksen rajoituksista on ollut esillä keskusteluissa. EY:n puolelta on selostettu EY:n voimassaolevaa järjestelmää sekä jo tehtyjä päätöksiä rajoitusten purkamisesta. EY-säännösten peruseriaatteet on kirjattu Rooman sopimukseen, jonka mukaan EY-maiden kansalaisilla ja yhtiöillä on oikeus harjoittaa itsenäistä liiketoimintaa toisessa EY-maassa sekä oikeus perustaa yrityksiä samoin edellytyksin kuin ao. maan omilla kansalaisilla. Liikkeenperustamisoikeus sisältää myös oikeuden perustaa haaraliikkeitä ja tytäryrityksiä. Perustana on Rooman sopimuksen syrjimättömyysperiaate. Tähän liittyy niinikään oikeus hankkia ja omistaa toisen EY-maan yhtiöitten osakkeita ilman esteitä ja rajoituksia.

Kesäkuussa 1988 tehdyt päätökset pääomanliikkeiden vapauttamisesta poistavat periaatteessa vielä jäljellä olevat esteet EY-maiden kansalaisilta hankkia ja omistaa osakkeita ja kiinteää omaisuutta toisessa EY-maassa. Näiden määräysten on määrä tulla voimaan 1.7.1990 useimpien jäsenmaiden osalta. Espanja, Portugali ja Kreikka saavat kuitenkin ylläpitää rajoituksia vuoteen 1995 saakka. Tässä vaiheessa ei vielä voida arvioida sitä, miten EY:n jäsenmaat tulevat näitä uusia yhteisö-sääntöjä käytännössä soveltamaan.

EY:n pääomanliikkeiden vapauttamispäätösten ulkopuolelle jäävät sellaiset rajoitukset, jotka liittyvät julkisen vallan käyttöön sekä sellaiset, joita ylläpidetään järjestyksen, turvallisuuden ja terveyden suojaamiseksi. Valtioden ja muun julkisen vallan omistuksessa olevat osakkeet ja kiinteä omaisuus jäävät rajoitusten alaisiksi. Poikkeuksena pääsäännöstä jää edelleen voimaan myös mm. Tanskan ylläpitämä rajoitus muualla kuin Tanskassa asu-

vien henkilöiden oikeudesta ostaa kiinteää omaisuutta.

EY:n uudetkaan määräykset eivät johda täyteen ulkomaalaisomistuksen vapautumiseen EY:n sisällä. Käytännössä on voitu todeta eri tavoin toteutettuja kansallisia rajoituksia. Monissa yhteisömaissa rajoituksia ylläpidetään muilla kuin suoranaisesti ulkomaalaisiin kohdistuvilla säännöksillä, mm. kilpailusäännöillä, joilla voidaan mm. estää yritysvaltauksia.

EFTA-maat ovat selostaneet voimassaolevia rajoituksia, joita on kaikissa EFTA-maissa. Tässä yhteydessä Suomi selosti niitä rajoituksia, joita meillä on voimassa ulkomaalaisten oikeudesta omistaa sekä kiinteistöjä että osakkeita.

EFTAssa on asetettu asiantuntijaryhmä selvittämään mitä ulkomaalaisomistukseen ja liikkeenperustamisoikeuteen liittyviä tosiasiallisia rajoituksia on voimassa eri yhteisömaissa.

Voimassaolevia rajoituksia tullaan käsittelemään aikanaan neuvotteluissa. Niissä on sovittava välttämättömistä poikkeus- ja siirtymäkauden järjestelyistä. Minkä verran EFTA-maiden edellytetään poistavan ulkomaalaisomistuksen rajoituksia selviää siis vasta myöhemmin varsinaisissa neuvotteluissa. Tässä yhteydessä Suomi tulee esittämään perustellut kantansa niistä rajoituksista, jotka koskevat ulkomaalaisten oikeuksia hankkia ja omistaa kiinteää omaisuutta ja osakkeita Suomessa. Hallitus katsoo, että ulkomaalaisten omistusoikeuden rajoitukset Suomessa olisi pidettävä perustavaa laatua olevan kansallisen edun edellyttämällä pohjalla, erityisesti maapohjan, metsien ja muiden keskeisten luonnonvarojen sekä perusenergian tuotannon osalta.

3.2.3.3. Talouspolitiikkaa koskeva tietojenvaihto

Euroopan maiden taloudellisen vuorovaikutuksen syveneminen heijastuu väistämättä myös talouspolitiikan sisältöön ja mahdollisuuksiin. Tätä selvitystyötä on voimistettava ja liitettävä se integraatiovalmistelun kiinteäksi osaksi.

EY:n sisäisessä integraatiossa tavoitteena on talous- ja rahaunioni. Tämä edellyttää yhteisen talouspolitiikan harjoittamista. EES-yhteistyön välittömänä tavoitteena talouspolitiikan alalla on sen sijaan vain tietojenvaihto- ja keskusteluyhteyden tiivistäminen ja laajentaminen. Ta-

voitteena voisi olla se, että osapuolet ovat entistä paremmin ja entistä aikaisemmassa vaiheessa perillä toistensa talouspoliittisista päätöksistä.

3.2.4. Henkilöiden liikkuminen

3.2.4.1. Yleistä

Selvityksissä on todettu, että henkilöiden vapaa liikkuminen on erottamaton osa eurooppalaista talousaluetta. Keskustelut ovat koskeneet ennen muuta ammatissa toimivien henkilöiden ja heidän perheenjäsentensä liikkuvuutta.

Keskustelut henkilöiden vapaasta liikkumisesta eurooppalaisella talousalueella koskevat vain EES-maiden kansalaisia. Kolmansien maiden kansalaiset ja pakolaiset ovat niiden ulkopuolella.

EFTA-maat ovat ilmoittaneet olevansa valmiita ottamaan henkilöiden vapaata liikkumista koskevien keskustelujen pohjaksi voimassa olevan EY-lainsäädännön. Siltä osin kuin EY-lainsäädäntöä ei vielä ole, EFTA-maat haluavat osallistua uusien EES-määräysten valmisteluun. Mahdollisen järjestelyn tulee taata EFTA-maille tasavertaiset osallistumismahdollisuudet EES-päätöksentekoon ja -hallinnointiin.

EFTA-maat ovat korostaneet, että niiden yleissuhtautuminen henkilöiden vapaaseen liikkumiseen on myönteistä. Tämän periaatteen toteuttamiseksi tarvitaan kuitenkin muutoksia niiden voimassa olevaan lainsäädäntöön kaikilla osa-alueilla. Osa näistä muutoksista on ongelmallisia. Pohjoismaisen passiunionin säilyttämiseen on kiinnitetty erityistä huomiota.

EFTA-maiden esittämän kannan mukaan mahdollisen sopimusjärjestelyn tulee henkilöiden liikkumisen osalta ottaa huomioon eräissä EFTA-maissa vallitsevat erityisolosuhteet. Sopimuksen tulee sisältää myös mahdollisuus siirtymäkausiin tarpeellisia lainsäädännön sopeuttamis- ja harmonisointitoimia varten.

EFTA-maiden mielestä henkilöiden vapaaseen liikkumiseen liittyy tasavertaisen kohtelun vaatimus mm. seuraavissa kysymyksissä: tutkintojen ja koulutuksen vastaavuus/vastavuoroinen tunnustaminen, tasa-arvo, työntekijöiden järjestäytymis-, neuvottelu- ja osallistumisoikeudet, työsuojelu ja sosiaali- ja terveysto-

liittiset näkökohdat sekä palvelujen turvaamisen.

3.2.4.2. Työmarkkinat

EFTA-maat ovat ilmaisseet valmiutensa edetä kohti sopimusjärjestelyä, jonka mukaan työntekijät, ammatinharjoittajat ja heidän perheenjäsenensä voisivat vapaasti liikkua EES-alueella. Tämä rakentuisi yhdenvertaisen kohtelun periaatteelle vastaanottajamaan kansalaisten kanssa.

Yhdenmukainen kohtelu tarkoittaa tasavaroista kohtelua oman maan kansalaisten kanssa seuraavissa asioissa: oikeus etsiä työtä ja solmia työsuhde ja saada siihen liittyvä oleskeluoikeus, työsuhteen ehdot, sosiaaliturva ja verotuskohtelu, koulutus, järjestäytymisoikeus ja oikeus asuntoon.

Hallitus lähtee myös siitä, että ulkomainen työntekijä Suomessa on samojen työolainsäädännön ja työehtosopimusten määräysten alainen kuin suomalainen työntekijä.

Nykyisin käynnissä oleva yleinen keskustelu ulkomaalaistyövoimasta on virinnyt vilkkaasti lyhyessä ajassa. Suomessa on tällä hetkellä työssä 15 000-20 000 ulkomaalaista. Tämä on vajaa prosentti työvoimasta. Tässä yhteydessä onkin muistettava, että nykyisin käytävä keskustelu ulkomaalaistyövoimasta ja sen vaapammasta maahan pääsemisestä ei ole sama asia kuin keskustelu EES:n yhteisten työmarkkinoiden luomisesta, joille antaa paremminkin perustan lähes 40-vuotiset pohjoismaiset työmarkkinat. Pohjoismaainen työmarkkinasopimus passiunioniin liittyen laillisesti oikeuden tehdä työtä missä Pohjoismaassa hyvänsä.

EY:n työmarkkina-alueella ei ole passiunionia, vaan oikeus etsiä työtä toisessa jäsenmaassa on ajallisesti rajattu kolmeen kuukauteen. Vasta työsuhteen synnyttyä voidaan myöntää oleskelulupa. Tällä on olennainen vaikutus liikkuvuuden määrälliseen tasoon. Tällä hetkellä toisen EY-maan kansalaisten osuus työvoimasta on vain noin 1,5 prosenttia. Mahdollisen EES:n työmarkkinat seuraisivat luultavimmin EY:n mallia, eikä passiunionia aivan helposti synny pohjoismaiseen tapaan. Mahdollisen EES:n työmarkkinoiden syntymisen merkitsisi Suomen työmarkkinoiden laajenemista pohjoismaisista työmarkkinoista länsieurooppalaisiksi työmarkkinoiksi. Se rakentuisi EY:ssä voimassaoleville periaatteille oi-

keudesta oleskella toisessa maassa kolmen kuukauden ajan ja sinä aikana etsiä työtä.

Vapaa liikkuminen koskisi paitsi työntekijöitä myös ammatin/elinkeinon harjoittamista ja oikeutta tarjota palveluja koko EES-alueella samoilla ehdoilla kuin asuinmaan kansalaiset. Sopimusjärjestelyn tulisi myös koskea tutkintojen vastavuoroista tunnustamista, joka joisakin ammattiryhmissä merkitsisi tunnustamisen ehdoksi koulutukselle asetettujen minimehtojen hyväksymistä, sekä osallistumista ammatillisen koulutuksen vertailtavuutta koskevaan yhteistyöhön.

Työmarkkinoiden toimivuuden ja tasapainoisen kehityksen varmistaminen edellyttää EFTA-maiden mielestä yhteistyötä työasiainhallintojen ja työmarkkinaosapuolten välillä. Sopimusjärjestelyyn tulisi myös sisällyttää säännökset poikkeustoimenpiteistä mahdollisten häiriöiden varalta, mikä jo kuuluu EY:n sisäiseen järjestelmään.

Jotkut EFTA-maat, kuten Sveitsi, Liechtenstein ja Islanti ovatkin jo erityisolosuhteisiinsa vedoten edellyttäneet tiettyjä erityisjärjestelyjä ennakkoehtona neuvottelujen aloittamiselle tästä kysymyksestä.

Sveitsissä asuvien ja työskentelevien EY-kansalaisten määrä on n. 20 % ja Liechtensteinissa ulkomaalaisten osuus n. 60 % työvoimasta. Islannin erityisolosuhteet perustuvat pieniin työmarkkinoihin ja tarpeeseen suojella kalastuselinkeinoa.

Viranomaiset ja työmarkkinaosapuolet ovat arvioineet, että työvoiman vapaa liikkuminen ei johtaisi mittaviin maahan- tai maastamuutoihin. Tätä käsitystä tukee myös EY:n sisällä vähäiseksi jäänyt muuttoliike. Työvoiman vapaan liikkumisen toteuttaminen merkitsisi muutoksia lainsäädäntöömme. Mahdollisista poikkeuksista ja siirtymäjärjestelyistä sovitaan muiden asiakokonaisuuksien tapaan itse neuvotteluissa.

3.2.4.3. Sosiaaliturva

EFTA-maat ja EY ovat olleet yhtä mieltä siitä, että henkilöiden vapaata liikkumista koskevan sopimusjärjestelyn tulisi taata maahan-tulijoille tasavertainen kohtelu myös sosiaaliturvan osalta oman maan kansalaisten kanssa. Tavoitteena ei ole sosiaaliturvajärjestelmien yhdenmukaistaminen, vaan syrjimättömyyden turvaaminen.

Tämän saavuttamiseksi mahdolliseen uuteen järjestelyyn tulisi sisällyttää sosiaaliturvajärjestelmien keskinäistä yhteistyötä koskevia säännöksiä, kuten jo on tehty EY:ssä voimassa olevassa järjestelmässä. Sosiaaliturva säilyisi kansallisella pohjalla, vaikka eri järjestelmien välistä yhteistyötä kehitettäisiin.

Sosiaaliturvan osalta Euroopan yhteisö ei edellytä jäsenmaidensa sosiaaliturvalainsäädännön harmonisointia sellaisenaan, ei etujen myöntämisen eikä sosiaaliturvamaksujen osalta.

EY:ssä on liikkuvan työvoiman sosiaaliturvan takaamiseksi luotu laajamittainen rahastotyyppinen järjestelmä. Sen avulla pyritään huolehtimaan maasta toiseen siirtyvien työntekijöiden ja heidän perheidensä sosiaaliturvasta. Järjestelmän tarkoituksena on välttää kaksinkertaisten sosiaaliturvamaksujen maksaminen ja taata se, että työntekijä saa aina hänelle kuuluvat eläkkeet ym. edut jostakin EY-maasta. Kansalaisuuteen perustuvaa erottelua ei sallita ja edut on maksettava riippumatta oleskelu- tai asuinmaasta.

Sosiaalivakuutuksen osalta Euroopan yhdentymisessä ei vaikuttaisi olevan Suomen kannalta ongelmia. Se edellyttää kuitenkin eräiden teknisten kysymysten ratkaisemista. Nämä aiheutuvat ennen kaikkea siitä, että Suomessa samoin kuin muissa Pohjoismaissa sosiaaliturva kattaa koko väestön. Lähinnä ongelmat koskevat Suomen kansaneläke- ja yleistä perhe-eläkevakuutusta, sairausvakuutusta, työttömyysturvaa, perhe-etuuksia koskevaa lainsäädäntöä sekä työeläkkeiden laskusääntöjä koskevia kysymyksiä.

Esimerkiksi kansaneläkejärjestelmä ja sairausvakuutusjärjestelmä koskevat meillä jo kaista maassa asuvaa henkilöä kansalaisuudesta ja työnteosta riippumatta. Euroopan yhteisön maissa oikeus sosiaaliturvaan liittyy pääsääntöisesti työntekoon. Sellaiset henkilöt, jotka eivät tee ansiotyötä, johtavat yleensä oikeutensa sosiaaliturvaan ansiotyössä käyvistä tai käyneistä perheenjäsenestään. Kun oikeus sosiaaliturvaan liittyy työhön, on luonnollista, että tämä oikeus, ainakin tietyiltä osin, seuraa henkilön mukana hänen muuttaessaan maasta toiseen. EY-maissa on vaikea ymmärtää, että on sellaisia etuuksia, kuten kansaneläke, joka ei ole tarkoitettu myönnettäväksi henkilölle, joka ei enää asu Pohjoismaissa.

Toinen merkittävä ero liittyy työttömyysturvaan. Meillä on sääntönä, ettei oikeutta suo-

malaiseen työttömyysturvaetuuteen enää ole henkilöllä, joka on muuttanut pois maasta. Sitä vastoin EY:ssä nähdään kaikki jäsenmaat eräin rajoituksin yhtenä työmarkkina-alueena. Työttömyysturvaetuutta saava henkilö voi siirtyä etsimään työtä toisesta jäsenmaasta ja jos hän edelleen pysyy työttömänä, hän saa työttömyysturvaetuuden edellisestä maasta kolmen kuukauden ajan.

Sosiaaliturvajärjestelmien eroavuuksien vuoksi ei Suomi eivätkä muut Pohjoismaat voi ilman erityisjärjestelyjä ja lainsäädännön muutoksia hyväksyä niitä menettelytapoja, joita noudatetaan EY-maiden sosiaaliturvaa yhdistävän ylikansallisen säännösten mukaan. Tähän saakka Suomi on tekemillään sosiaaliturvasopimuksilla voinut joustavasti yhteensovittaa oman sosiaaliturvalainsäädäntönsä toisen sopimusmaan sosiaaliturvajärjestelmään ilman olennaisia vaikeuksia. Pohjoismaiden ja EY:n järjestelmien eroavuuksista johtuvien ongelmien ratkaisemiseksi tarvittaneenkin erillisjärjestelyjä.

Eräs mahdollisuus Euroopan yhdentymiseen liittyvien sosiaaliturvaa koskevien ongelmien hoitamiseksi on siis kahdenkeskisten sosiaaliturvasopimusten tekeminen kaikkien EY-valtioiden kanssa. Suomella on EY-maista sopimus jo Tanskan, Saksan liittotasavallan, Ison-Britannian, Espanjan, Luxemburgin ja Kreikan kanssa sekä käytännössä myös Portugalin kanssa. Neuvottelut aloitettiin lokakuussa 1989 Belgian kanssa ja niiden aloittamisesta piakkoin on sovittu myös Hollannin kanssa. Italian kanssa on ollut yhteyksiä neuvottelujen aloittamiseksi ja ne päästäneen aloittamaan ennen vuoden 1992 loppua. Ranskalle Suomi on jo vuosia esittänyt sopimuksen tekemistä, joten Suomi on lukuisia kertoja osoittanut valmiutensa ja halukkuutensa sopimuksen tekemiseen. Tämän jälkeen jäljellä on enää Irlanti, jonka kanssa vain Itävallalla on kahdenvälinen sopimus valmiina, joka ei vielä ole voimassa. Jos Irlanti haluaa, Suomi on valmis tekemään kahdenvälisen sopimuksen, joten asia on täysin järjestyksessä. Lisäksi Pohjoismaiden ministerineuvosto perusti keväällä 1989 työryhmän, jonka tehtävänä on laatia koordinaatiosopimus EY-säännösten ja pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen välille.

3.2.4.4. Rajatarkastukset

Henkilöiden vapaata liikkumista koskevan sopimusjärjestelyn tulisi EFTA-maiden mielestä koskea myös rajatarkastusten ja -muodollisuuksien helpottamista. EFTA-maat ovat kiinnostuneita osallistumaan EY:ssä meneillään olevaan työhön, joka tähtää rajatarkastusten asteittaiseen yksinkertaistamiseen ja johon liittyvät esim. turvapaikka- ja viisumikysymykset sekä yhteistyö kansainvälisen rikollisuuden ehkäisemiseksi. Tässä yhteydessä Pohjoismaiden välinen passiunioni ja muu yhteistyö on katsottu tärkeäksi.

Rajatarkastusten ja -muodollisuuksien yksinkertaistaminen merkitsisi yhteistyön lisäämistä, mutta ei eri maiden määräysten yhdenmukaistamista.

EY:n tavoitteena on rajatarkastusten täydellinen poistaminen yhteisön sisäisiltä rajoilta. Alkuvaiheessa on kuitenkin kysymys vain rajatarkastusten helpottamisesta. Helpottamiseen kaan tähtäävää ohjesääntöehdotusta ei vielä ole hyväksytty. Ehdotus koskee poliisi- ja tullimuodollisuuksien poistamista yhteisömaiden kansalaisilta. Se ei poistaisi lentokenttien turvatarkastuksia ja jättäisi mahdollisuuden pistokoetarkastuksiin erityisolosuhteissa. Rajatarkastusten helpottaminen/poistaminen merkitsee alueen ulkorajoilla suoritettavien tarkastusten tiukentamista. Kysymykseen on todettu liittyvän joukko muita kysymyksiä kuten turvapaikkaoikeuden myöntäminen, huumeet, terrorismin vastustaminen, poliisiyhteistyö, aselainsäädäntö, antiikkiesineiden kauppa, kolmansien maiden kansalaisten kohtelu, viisumipolitiikka, maasta karkoittaminen.

Näiden osalta on paljolti kysymys yhteistyön lisäämisestä, muttei määräysten yhdenmukaistamisesta. Osa tämän alan yhteistyöstä tapahtuu Euroopan neuvoston piirissä.

3.2.5. Yhteistyö muilla alueilla

Molemmat osapuolet ovat katsooneet, että eurooppalainen talousalue ei ole muodostettavissa ilman tavaroiden, palvelujen, pääoman ja henkilöiden vapaata liikkumista täydentävää edistystä ns. reuna-alueilla. Keskustelua on käyty seuraavista alueista: tutkimus ja kehitys, ympäristö, kuluttajansuojelu, yhtiölainsäädäntö, pienet ja keskisuuret yritykset, taloudellisten ja sosiaalisten alueellisten erojen kaventa-

minen, koulutus, sosiaalinen ulottuvuus, ”kansalaisten Eurooppa”, matkailu ja väestönsuojelu.

EFTA-maat katsovat voivansa antaa arvokkaan panoksen yhdentymiskehityksen tähän osaan, koska monella alalla kehitys niissä on edennyt pidemmälle kuin EY:ssä. EFTA-maat ovat valmiita mahdollisimman läheiseen yhteistyöhön näissä kysymyksissä, osallistumaan eri aloilla alkaneisiin ohjelmiin ja toimintoihin ja niiden edelleen kehittämiseen. EFTA-maiden mielestä nämä kysymykset liittyvät läheisesti Euroopan neuvoston, OECD:n ja ECE:n toimintaan. Koordinointia näissä järjestöissä tulisi parantaa ja järjestöjen välistä työnjakoa täsmentää.

Komissio on valmis yhteistyöhön EFTA-maiden kanssa edellä mainituilla eri alueilla. Se on kuitenkin pitänyt ongelmana EFTA-maiden aikomusta ylläpitää yhteisötasoa tiukempia määräyksiä kuluttaja-, ympäristö- ja työympäristöpoliittisessa lainsäädännössä. EFTA-maat voivat tosin komissionkin mielestä ylläpitää näitä määräyksiä omissa tuotteissaan. Niiden pitäisi kuitenkin samalla sallia sellaisten EY-tuotteiden ja palvelujen maahantuonti, jotka täyttävät ne olennaiset vaatimukset, jotka yhteisössä on ko. tuotteille ja palveluille asetettu turvallisuuteen, terveyteen ja ympäristönsuojeluun liittyvistä syistä. Komissio siis lähestyy asiaa tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkumisen näkökulmasta. Tähän liittyvät ristiriitalanteet on ratkaistava neuvotteluvaiheessa.

3.2.5.1. Tutkimus ja kehitys

EFTA-maiden mielestä niiden tulisi voida osallistua täysimittaisesti EY:n tutkimus- ja kehitystyön puiteohjelmaan.

Kansainvälinen tutkimus- ja kehitystyö on voimakkaasti lisääntynyt niin määrältään kuin kustannuksiltaan viime vuosina. Sitä ovat Suomessa laajentaneet korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten sekä eräiden ministeriöiden, Suomen Akatemian ja Teknologian kehittämiskeskuksen tehostuneet toimenpiteet.

Kansainvälistä yhteistyötä laajennetaan edelleen sekä perustutkimuksen että soveltavan tutkimuksen alueella. Tämä edellyttää, että yhteistyön hallintoa Suomessa kehitetään ja alan kotimaista pohjaa vahvistetaan. Yhteistyön tulee tukea ja täydentää kotimaista tutkimusta, mutta se ei voi korvata sitä.

Viime kuukausina on Suomessa tehty eurooppalaisen tutkimusyhteistyön kehittämistä merkittäviä päätöksiä. Vuoden 1990 tulo- ja menoarvioesityksen mukaisesti Suomi ryhtyy neuvottelemaan liittymisestä Euroopan avaruusjärjestö ESAan ja hiukkasfysiikan tutkimuskeskus CERNiin. Suomi on aktiivisesti mukana EUREKAssa ja osallistuu myös Audiovisuaaliseen EUREKAan.

Suomi on muiden EFTA-maiden tavoin solminut EY:n kanssa erillissopimuksen yhteistyöstä tutkimuksen ja kehitystyön alalla. Maamme osallistuu useimpiin merkittäviin EY:n tutkimuksen ja kehitystyön puiteohjelman osiin. Niistä mittavimmat ovat elektronikan ja tietoliikenteen aloilla, joilla soveltavan teknisen tutkimuksen osuus on huomattava. Merkittävä on myös tutkijoiden liikkuvuutta edistävä SCIENCE-ohjelma.

EFTA-maiden tavoitteena on osallistua kaikkiin nykyisen puiteohjelman tärkeimpiin osiin ja pyrkiä mahdollisimman pian täyteen osallistumiseen, joka takaisi automaattisesti pääsyn kaikkiin puiteohjelman osiin. Täysi osallistuminen nopeuttaisi huomattavasti yksittäisiin ohjelmiin osallistumista verrattuna nykyiseen tilanteeseen, jossa kussakin tapauksessa on erikseen tehtävä sopimus osallistuvan maan ja EY:n välillä. EES-järjestely olisi omiaan helpottamaan näiden jo Luxemburgin seurannan aikana ajettujen tavoitteiden toteuttamista.

Pyrkimyksenä on varmistaa maamme korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten kehitystyöyksiköiden mahdollisuudet tehdä yhteistyötä parhaiden eurooppalaisten tutkimusyksiköiden kanssa. Tarkoituksena on nostaa tutkimus- ja kehitystyömme laatu mahdollisimman korkealle ja luoda täten pohjaa uusille innovaatioille. Etenkin teknologiaohjelmiin sisältyy myös mukaanpääsy standardeja ja normeja luoviin hankkeisiin, millä on suuri merkitys kaupallisten etujen kannalta.

3.2.5.2. Ympäristönsuojelu

Ympäristönsuojelusta on viime vuosien aikana tullut yksi kansainvälisen yhteistyön keskeisiä aloja. Ympäristöyhteistyön painopiste on erityisesti maailmanlaajuisten ja yleiseurooppalaisten sopimusjärjestelyjen kehittämisessä. Ympäristönsuojelun kannalta yksi keskeisiä yhteistyötahoja on Euroopan yhteisö. Merkittävä osa Suomeen kaukokulkeutuvista ympä-

ristökuormitteista tulee EY-maista. Vilkkaat kauppa- ja taloussuhteet edellyttävät säännösten yhteensovittamista.

EFTA-maat ovat ilmaisseet valmiutensa laajaan yhteistyöhön, jonka tavoitteena on suojelun korkea taso. Yhteisesti sovittavat suojelumääräykset eivät EFTA-maiden mielestä saata estää yksittäistä maata ylläpitämästä tai ottamasta käyttöön vielä tiukempia määräyksiä.

EFTA-maiden ja EY:n välisen yhteistyön keskeisiä tavoitteita ovat tietojenvaihto ympäristöpolitiikkaa koskevista asioista näiden käsitteilyn varhaisvaiheista alkaen, ympäristönsuojelua koskevien määräysten yhdentäminen sekä parhaan mahdollisen teknologian soveltaminen uuteen tuotantotoimintaan.

Euroopan yhteisön direktiivien suoria ja välillisiä vaikutuksia Suomen ympäristöpolitiikkaan, lainsäädännön tarkistustarpeisiin sekä ympäristön tilaan selvitetään parhaillaan ympäristöministeriön asettamassa työryhmässä sekä mm. ulkoministeriön ja ympäristöministeriön kesken. Selvitys valmistuu joulukuun puoleenväliin mennessä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto on aloittanut vastaavanlaisen, kaikkia EFTAan kuuluvia Pohjoismaita koskevan selvityksen.

Suomi neuvottelee parhaillaan Euroopan yhteisön kanssa osallistumisesta EY:n viidenteen ympäristöntutkimusohjelmaan, eli STEPiin (Science and Technology for Environmental Protection). Tutkimusohjelmaan on jo hyväksytty yksi suomalaisen tutkimuslaitoksen johtama tutkimushanke.

Yhteistyössä muiden EFTA-maiden kanssa Suomi neuvottelee myös osallistumisesta EY:n perusteilla olevaan ns. ympäristökeskukseen (European Environment Agency, EEA). EY:n ympäristökeskuksen päätehtävinä ovat aikanaan ainakin ympäristön tilan seuranta ja ympäristötietojen kerääminen, käsittely ja julkaiseminen. EY:n ympäristökeskuksen ja Suomen Ympäristötietokeskuksen yhteistyötä pyritään erityisesti edistämään.

EFTA-maat pyrkivät yhdessä ympäristöpoliittisiin kannanottoihin, jotka koskevat EY:n aloitteita ja ehdotuksia, voidakseen vaikuttaa niihin ajoissa.

EFTA- ja EY-maiden ympäristöministerit ja EY:n komissio kokoontuivat ensimmäiseen yhteiseen kokoukseen Noordwijkissa, Hollannissa lokakuussa 1987. Parhaillaan valmistellaan seuraavaa ministerikokousta, joka pidettäneen maaliskuussa 1990.

EFTA-EY-ympäristöyhteistyö ei korvaise muualla tehtävää yhteistyötä, mutta sen tarkoituksena olisi edistää nimenomaan EES-alueella tärkeiden ympäristötavoitteiden toteutumista.

EFTAn ja EY:n yhteistyössä keskitytään edellisten kysymysten ohella mm. liikennemympäristön ongelmiin sekä yhteistoiminnan kehittämiseen ympäristötekniikan alalla.

3.2.5.3. Kuluttajansuojelu

EFTA-maat hyväksyvät EY:n lainsäädännön yhteistyötä koskevien keskustelujen lähtökohdaksi. EFTA-maiden mielestä tavoitteena tulee olla kuluttajien etujen turvaaminen ja kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. EFTA-maat korostavat sitä, että yhteistyön tulisi perustua suojelun korkeaan tasoon, eikä mitään maata saisi estää ottamasta käyttöön tai ylläpitämästä tiukempia määräyksiä edellyttäen, että ne eivät muodostu kaupan esteiksi.

Kuluttaja-asiat ovat olleet EY:n toiminnassa näkyvämmin esillä vasta 1970-luvun puolivälistä lähtien. EY:n sisämarkkinoiden kehittämispyrkimykset ovat vaikuttaneet tuntuvasti myös yhteisön kuluttajapolitiikkaan.

EY hyväksyi vuosina 1975 ja 1981 kuluttajapolitiittiset toimintaohjelmat. Valkoiseen kirjaan liittyen EY:n komissio laati vuonna 1985 kirjelmän, jossa kuvattiin EY:n tulevaa politiikkaa kuluttajaedun suojaamiseksi ja edistämiseksi yhteisön toiminnassa. EY:n ministerineuvosto hyväksyi kirjelmän pohjalta asiaa koskevan päätöksen vuonna 1986. Nämä asiakirjat täydentävät valkoista kirjaa. Niissä selvitetään, millaisia kuluttajapolitiittisia kysymyksiä liittyy valkoisen kirjan harmonisoinnin kohteeksi ottamiin asioihin.

Taloudellisen ja oikeudellisen kuluttajansuojan kannalta merkittäviä direktiivejä on jo hyväksytty EY:ssä viime vuosina. Merkityksellisimpiä ovat tuotevastuudirektiivi (1985), kotimyyntidirektiivi (1985), kulutusluottoja koskeva direktiivi (1986), leludirektiivi (1987), elintarvikkeita jäljitteleviä kulutustavaroita koskeva direktiivi (1987) ja hintamerkintöjä koskevat direktiivit (1988). Useita kuluttajien kannalta tärkeitä direktiivejä valmistellaan parhaillaan komissiossa. Näitä ovat muun muassa yleistä tuoteturvallisuutta, palvelujen turvallisuutta, kohtuuttomia sopimusehtoja ja seuratmatkoja koskevat direktiivit. Kuluttajakysymysten lisääntyvää painoarvoa EY:n toimin-

nassa korostaa myös se, että EY:n komissioon on vuonna 1989 perustettu erityinen osasto kuluttaja-asioita varten.

EFTA-maat ja EY:n komissio päättivät marraskuussa 1988 sisällyttää ns. Luxemburgin seurantaan liittyen kuluttajansuojan EFTA-EY-yhteistyön piiriin. EFTAn neuvosto on toukokuussa 1989 perustanut erityisen kuluttajavirkamiesryhmän ja hyväksynyt sille toimintaohjelman.

EFTAn kuluttajavirkamiesryhmän ja komission yhteyksissä on yhteistyön kohteiksi määritelty seuraavia kuluttajia koskevia asiaryhmiä, jotka vastaavat pitkälle komission painopiste-alueita seuraavalle kolmelle vuodelle: kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen standardisoinnissa, kuluttajakasvatus ja -valistus, tuoteturvallisuus ja siihen liittyvät notifikaatiojärjestelmät, palvelujen kuluttajansuoja, koestus ja varmentaminen, ympäristömerkinä, elektroniset maksujärjestelmät, kulutusluotot, seuratmatkat, kohtuuttomat sopimukset ja kuluttajien oikeussuojakeinot.

Kuluttajakysymyksiä käsitellään EFTAn puitteissa lisäksi konsultatiivisen komitean piirissä.

Suoritettujen selvitysten ja vertailujen mukaan kuluttajansuojaa koskevat uudet EY-direktiivit merkitsevät varsin hyvää kuluttajansuojan tasoa.

Eräiltä osin kansallista lainsäädäntöämme on jo muutettu tai ollaan muuttamassa EY-direktiivien suuntaisesti. Valtioneuvoston marraskuussa 1988 eduskunnalle antaman selon-teen jälkeen esimerkiksi Suomessa helmikuussa 1989 voimaan tulleet hintamerkintäsäännökset, syksyllä 1989 eduskunnalle annettu tuotevastuulakiesitys sekä kesällä 1989 lausunnolla ollut ehdotus leluasetukseksi perustuvat pitkälti vastaaviin EY-direktiiveihin.

Vaikka kuluttajansuojaa kehitettäessä EY:n nykyinen järjestelmä voidaan ottaa lähtökohdaksi, tulee Suomella tarvittaessa olla mahdollisuus ottaa käyttöön EY:tä tiukempiakin normeja, jos se on perusteltavissa kuluttajien terveyteen, tuotteiden turvallisuuteen tai ilmastoon liittyvillä syillä. Kuluttajansuojan kehittämistä Suomessa ei myöskään ole syytä rajoittaa vain sellaisiin kysymyksiin, joissa EY:ssä on jo hyväksytty, valmisteilla tai suunnitteilla sääntelyä.

3.2.5.4. Yhtiölainsäädäntö

Rajojen yli tapahtuvan toiminnan helpottamiseksi ja tässä toiminnassa mukana olevien tahojen, kuten yritysten, osakkaiden ja työntekijöiden etujen turvaamiseksi yhtiölainsäädäntöön liittyvää yhteistyötä pidetään tarpeellisenä. Yli rajojen toimivien osakeyhtiöiden rekisteröinnin edellytysten yhdenmukaistaminen ja yhtiöiden toimielimiä koskeva yhdenmukainen sääntely on omiaan helpottamaan yhtiöiden tunnustamista ja niiden kansainvälistä toimintaa. Kirjanpitolainsäädännön yhdenmukaistaminen helpottaa yhtiöiden taloudellisen aseman arviointia.

EFTA-maiden ja EY:n välillä on käynnistetty selvitystyö, jonka perusteella voidaan arvioida nykyisten sääntelyiden aiheuttamat haitat kansainväliselle yritystoiminnalle. Siltä osin kuin haittoja todetaan, EFTA-maat ovat tarvittaessa valmiit harkitsemaan lainsäädäntötoimia niiden vähentämiseksi tai poistamiseksi.

Suomessa on asetettu komitea selvittämään kirjanpitolainsäädännön muuttamista muun muassa Länsi-Euroopan yhdentymistä silmällä pitäen. Tarkoituksena on asettaa toimikunta, jonka tehtävänä olisi yhdessä muissa Pohjoismaissa asetettavien vastaavien komiteoiden kanssa arvioida tarvetta tarkistaa osakeyhtiölainsäädäntöä ja luoda uusia yritysmuotoja. Toimikunnan olisi muun muassa selvitettävä miltä osin osakeyhtiölakia olisi yhdenmukaistettava EY:n direktiivien kanssa. Samalla olisi arvioitava olisiko Suomen osakeyhtiölainsäädäntöön sisällytettävä erityissäännöksiä sellaisia osakeyhtiöitä varten, jotka eivät harjoita toimintaa yli Suomen rajojen.

3.2.5.5. Pienet ja keskisuuret yritykset

EFTA-maiden tavoitteena on osallistua täysimittaisesti EY:n pienille ja keskisuurille yrityksille tarkoitettuihin ohjelmiin.

EY:n piirissä on lisääntyvässä määrin korostettu pienten ja keskisuurten yritysten merkitystä. Vuonna 1986 hyväksyttiin näiden yritysten toimintaedellytyksiä parantava ohjelma. Sen puitteissa aloitettiin erilaisia projekteja ja tehtiin lainsäädännöllisiä ehdotuksia esim. tietojenvaihtokeskuksista, yritysten yhteistyöverkostosta ja erilaisista koulutus- ja ammatinharjoitteluohjelmista. Kuluvan vuoden kesäkuussa hyväksyttiin uusi ohjelma, joka kattaa vuodet

1990-1993. Suuruudeltaan noin 500 miljoonan markan ohjelmalla rahoitetaan toimenpiteitä, joilla pyritään mm. helpottamaan byrokraattisten esteiden poistamista, parantamaan yritysten informointia, rohkaisemaan yritysten välistä yhteistyötä jne.

Osana Luxemburgin julistuksen seuranta-prosessia EFTA-maat ja EY-komissio perustivat toukokuussa tänä vuonna asiantuntijaryhmän selvittämään pieniin ja keskisuihin yrityksiin liittyviä yhteistyömahdollisuuksia eurooppalaisella talousalueella. Asiantuntijat olivat yksimielisiä yhteistyön hyödyllisyydestä ja ovat tehneet eräitä konkreettisia esityksiä. Yhteistyön tiivistäminen laajapohjaisesti tällä sektorilla on todettu yhteiseksi tavoitteeksi kiinteämpiä EFTA-EY-suhteita kartoittavissa selvityskeskusteluissa.

3.2.5.6. Taloudellisten ja sosiaalisten erojen kaventaminen

EY:n tavoitteena on taloudellisten kehityserojen kaventaminen yhteisön eri alueiden välillä. Tätä tarkoitusta varten on lisätty yhteisön alueellisten rahastojen varoja sekä hyväksytty niiden käyttöä koskevat uudet ohjeet.

EFTA-maat ovat valmiit keskustelemaan mahdollisesta yhteistyöstä tällä alalla. EFTA-maat ovat viitanneet tältä osin EFTAssa yhä toimivaan Portugalin teollistamisrahastoon ja Espanjalle yksipuolisesti annettuihin teollisuustuotteiden tullien poistoihin.

EFTA-EY-suhteissa asiaa on sivuttu sovittaessa Espanjaa koskevien tullien poistamisen nopeuttamisesta. Lisäksi komissio harkitsee eräitä Espanjan maataloustuotteita koskevien myönnytysten esittämistä EFTA-maille.

EFTA-maiden ja EY:n välisissä keskusteluissa ei ole kosketeltu aluepolitiikkaa sinänsä. Myöskään EFTA-maiden osallistuminen EY:n aluerahastojen rahoittamiseen ei ole ollut esillä. Lähtien siitä, että EY:ssä harjoitetaan mitattavaa aluepolitiikkaa sekä kansallisesti että yhteisötasolla, voidaan myös Suomessa jatkaa aktiivisen aluepolitiikan harjoittamista.

3.2.5.7. Koulutus

EFTA-maiden tavoitteena on osallistua tasavertaiselta pohjalta EY:n koulutus- ja ammatikasvatusohjelmiin. EFTA-maat haluaisivat

olla myös mukana ohjelmien laatimisessa sekä vaihtaa mielipiteitä opetustavoitteista ja ohjelmasuunnitelmista.

Koulutuskysymyksissä EY:n tavoitteena on koulutuksen yhdenmukaistamiseen pyrkimättä lisätä jäsenmaiden yhteistyötä koulutuskysymyksissä ja tukea yhteisesti määriteltyjä tavoitteita kehittämisohjelmiin. Koulutusohjelmia on viime vuosina lisätty.

Kuluvan vuoden lokakuussa hyväksytyn vuoteen 1992 ulottuvan ohjelman mukaan EY:n koulutustoimenpiteet koskevat ammatillista perus- ja jatkokoulutusta, yliopistoyhteistyön kehittämistä, teknologian muutoksista aiheutuvaa koulutusta, vieraiden kielten opetusta, nuorisovaihtoa ja jäsenmaiden koulutusjärjestelmien kehittämistä.

Vuonna 1987 hyväksytyn periaatepäätöksen mukaan pyritään EY:ssä tarjoamaan kaikille halukkaille nuorille vähintään kahden vuoden ammatillinen koulutus. Tätä tavoitetta tuetaan PETRA-nimisellä ohjelmalla, jonka puitteissa rahoitetaan yhteistyötä, henkilövaihtoa sekä tutkimus- ja kokeilutoimintaa.

Yliopistojen välisen yhteistyön kehittämiseksi EY:llä on ERASMUS-ohjelma, jonka puitteissa toteutetaan opiskelijoiden ja opettajien vaihtoa. Ohjelmaan liittyy opintosuoritusten hyväksilukemista koskeva kokeiluohjelma, European Credit Transfer Scheme, jossa on mukana korkeakouluja kaikista EY:n jäsenmaista.

Teknologian nopeat muutokset ovat olleet perusteena EY:n ohjelmille, joiden tarkoituksena on edistää yliopistojen ja yritysten yhteistyötä teknologian koulutuksen kehittämiseksi (COMETT-ohjelma), teknologisen muutoksen kohteena olevien alojen uudelleen koulutusta (EUROTECHNET-ohjelmat) ja uuden teknologian hyväksikäyttöä peruskoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Eurooppalaisten kielten osaamisen edistämiseksi on vuoden 1990 alussa alkamassa LINGUA-niminen ohjelma. Ohjelma tähtää kielten opetuksen kehittämiseen kaikilla kouluasteilla. Sen puitteissa toteutetaan opiskelijoiden ja opettajien vaihtoa ja yhteisiä kehittämis- ja kokeiluprojekteja.

Nuorisovaihtoa toteutetaan Young Workers Exchange-ohjelman ja Youth for Europe-nimisen nuorisovaihto-ohjelman puitteissa. Koululaisvaihtoa sisältyy lisäksi LINGUA-kieliohjelmaan.

EY:n koulutuspolitiikan tavoitteena on jäsenmaiden yhteistyön lisääminen koulutuskysymyksissä. Koulutuspolitiikkaa koskevan tiedonvälityksen parantamiseksi on muun ohella perustettu EURIDICE-tietoverkko.

Osallistumalla EY:n opiskelijoiden, harjoittelijoiden ja asiantuntijoiden vaihtoa koskeviin ohjelmiin tuetaan suomalaisen koulutusjärjestelmän kansainvälistämisen tavoitteita ja voidaan avata uusia väyliä opiskelijoiden, harjoittelijoiden ja asiantuntijoiden vaihdolle muiden Länsi-Euroopan maiden kanssa. Suomi ja muut EFTA-maat osallistuvat ensi vuoden alusta lukien COMETT II -ohjelmaan. Neuvottelut osallistumisesta ERASMUS-ohjelmaan on tarkoitus aloittaa ensi vuonna.

Suomen mahdollisuuksia osallistua koulutuksen kehittämistä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön pyritään eri tavoin lisäämään. Yhteistyö EY:n kanssa tukee ja täydentää muuta monenkeskistä koulutus- ja kulttuuriyhteistyötä ja kahdenvälistä yhteistyötä EY:n jäsenmaiden kanssa. EES-järjestely olisi omiaan helpottamaan näiden tavoitteiden saavuttamista.

3.2.5.8. Sosiaalinen ulottuvuus

EFTA-maiden mielestä laajentuvaan taloudelliseen yhdentymiseen kuuluvat keskeisenä osana sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvät kysymykset, joihin suhtautuminen on valmisteltava yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa.

EFTA-maiden mielestä laajentuva taloudellinen yhdentyminen onnistuakseen edellyttää "sosiaalisen ulottuvuuden" täsmentämistä ja syventämistä. EFTA-mailla on se käsitys, että niillä on annettavaa tässä kehittämistyössä ja ne haluavat osallistua aktiivisesti yhteistyöhön.

Työelämän alalla EY:llä ei ole aiemmin ollut erillistä kehitysohjelmaa. Konsensuksen löytäminen työmarkkinaosapuolten välillä ja työn tekijätajärjestöjen vetäminen aktiivisena osapuolena taloudellis-poliittiseen yhdentymisprosessiin on edellyttänyt muidenkin kuin taloudellisten kysymysten huomioimista.

Yhteisöllä ei ole selkeää laillista toimintapohjaa sosiaalisen ulottuvuuden alueella. Sosiaalisen ulottuvuuden merkityksen korostamiseksi EY:ssä on valmisteltu EY:n sosiaalisten oikeuksien julistus, joka esitetään EY:n huipukokoukseen valtionpäämiesten hyväksyttäväksi joulukuun alussa.

Julistusluonnoksessa viitataan aiempiin julkilausumiin sosiaalisten näkökohtien tasapainoisesta huomioimisesta yhdentymiskehityksessä, otetaan tavoitteiksi työllisyyden edistäminen, sosiaalisen konsensuksen saavuttaminen ja EY:n sosiaalisen yhteenkuuluvuuden saavuttaminen sekä työ- ja elinolojen kehittäminen. Edelleen julistuksessa katsotaan, että solidaarisuuden hengessä tulee vastustaa sosiaalista syrjäyttämistä ja rotuun, väriin tai uskontoon pohjautuvaa diskriminaatiota. Tavoitteeksi tulee asettaa kussakin maassa muista EY-maista tullevien työntekijöiden yhdenvertainen kohtelu oman maan kansalaisten kanssa.

Julistusluonnoksessa viitataan ILO:n yleissopimuksiin, Euroopan neuvoston sosiaalialan peruskirjaan sekä Rooman sopimukseen ja EY:n yhtenäisasiakirjaan. Vastuun sosiaalisia oikeuksia koskevista aloitteista todetaan olevan jäsenvaltioilla ja oikeuksien luonteen katsotaan olevan jäsenmaissa määriteltyjä oikeuksia täydentävää.

Julistusluonnos sisältää kaksitoista osa-aluetta, joiden katsotaan kuuluvan sosiaalisten perusoikeuksien piiriin. Ne ovat: oikeus vapaaseen liikkumiseen, työ ja palkkaus, elin- ja työolosuhteiden parantaminen, oikeus sosiaaliseen turvallisuuteen, yhdistymisvapaus ja oikeus työehtosopimusneuvotteluihin, oikeus ammatilliseen koulutukseen, oikeus miesten ja naisten yhdenvertaiseen kohteluun, työntekijöiden oikeus saada tietoja ja tulla kuulluiksi sekä osallistumisoikeus, oikeus terveyden suojeluun ja turvallisuuteen työpaikoilla, lasten ja nuorten suojelu, vanhukset ja vammaiset.

Kun EY:ssä ei olla toistaiseksi päästy yhteisymmärrykseen sosiaalisten oikeuksien julistuksesta, ei ole voitu aloittaa EFTA-maiden toivomia keskusteluja sosiaalisesta ulottuvuudesta. EY:n julistuksen tultua hyväksytyksi paranevat edellytykset EFTA-maiden ja EY:n välisille keskusteluille.

3.2.5.9. "Kansalaisten Eurooppa"

EFTA-maat ovat kiinnostuneita yhteisistä kulttuuri- ja viestintäalan hankkeista sekä yhteistyöstä nuorisovaihdon alalla. Näiden tavoitteena on vahvistaa kansalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja eurooppalaista identiteettiä. Euroopan neuvostolla on keskeinen merkitys yhteistyön kehittämisessä näillä alueilla.

Euroopan yhteisön toiminta kulttuuri- ja viestintäkysymyksissä on merkittävästi lisääntynyt muutaman viime vuoden aikana. Yhteisön kulttuuriministerit ovat kokoontuneet säännöllisesti ja vuonna 1988 perustettiin asioita valmistelevaan kulttuurikomitea. Samalla määriteltiin painopistealueiksi audiovisuaalinen kulttuuri, kirja-ala, kulttuurialan koulutuskysymykset ja sponsorointi. Pääosa tähän mennessä käynnistyneistä hankkeista ja tukijärjestelmistä liittyy näihin kysymyksiin, mutta niiden ohella ovat esimerkiksi kulttuuriperinnön suojelu- ja entisöintikysymykset olleet esillä.

Euroopan yhteisön tavoitteena ei ole jäsenmaiden kulttuuripolitiikan yhdenmukaistaminen tai yhteisen kulttuuripoliittisen ohjelman laatiminen. Yhteistyö kulttuuri- ja viestintäkysymyksissä on hallitusten välistä toimintaa, johon EY:n jäsenmaat osallistuvat harkintansa mukaan. Alusta alkaen on myös lähdetty siitä, että EY:n kulttuurialan ohjelma ja hankkeet ovat avoimia muille Euroopan maille. Tätä mahdollisuutta EFTA-maat ovat toistaiseksi käyttäneet hyväkseen suhteellisen vähän.

Euroopan integraatiokehityksen esiin tuomat ja EY:n ajamat yhteistyöhankkeet tarjoavat uusia mahdollisuuksia Euroopan maiden välisen kulttuuriyhteistyön tiivistämiseen. Tässä yhteistyössä tulevat kahdenväliset kulttuurisopimukset sekä sellaisten järjestöjen kuin Euroopan neuvoston, Unescon ja pohjoismaisen kulttuuriyhteistyön elinten asema säilymään keskeisenä. Kulttuuri- ja viestintäalueella EY:n rooli on nähtävä olemassaolevia yhteistyökanavia täydentävänä.

EFTA-maat pyrkivät soveltuvin osin osallistumaan Euroopan yhteisön kulttuuri- ja viestintäalan yhteistyöhankkeisiin. Tämä edellyttää samalla sitä, että varaudutaan niihin kustannuksiin, joita osallistumisesta aiheutuu EY:n ulkopuolisille maille. Kulttuuripoliittisesti kiinnostavia ovat erityisesti ne EY:n ohjelmat ja projektit, jotka liittyvät audiovisuaalisen kulttuurin, elokuvan, ja tv-ohjelmien nopeasti kehittyvään alueeseen. Pienten maiden ja kielialueiden mahdollisuudet seurata tätä kehitystä edellyttävät tiivistä osallistumista myös eurooppalaiseen yhteistyöhön.

3.2.5.10. Matkailu

EFTA-maat kannattavat yhteistyötä tällä alalla. Ne osallistuvat yhdessä EY:n kanssa Euroopan matkailuvuoteen 1990. EFTA-maat ovat kiinnittäneet myös huomiota siihen, kuinka Eurooppaa matkailukohteena markkinoidaan kolmansissa maissa ja miten EES:n sisäistä matkailua helpotetaan.

Matkailu on verrattain uusi yhteistyöalue EY:n piirissä. EY-maiden matkailuministerit kokoontuivat virallisesti ensimmäisen kerran joulukuussa 1988. Silloin hyväksyttiin eurooppalaista matkailuvuotta 1990 koskeva toimintaohjelma. Ohjelman tavoitteena on edistää eri maiden kansalaisten keskuudessa muiden maiden elintapojen ja kulttuurien tuntemusta, parantaa matkailun kausi- ja maantieteellistä jakamaa, edistää yhteisön sisäistä matkailua sekä helpottaa kolmansista maista tulevien matkailijoiden liikkumista. Matkailuyhteistyön tavoitteina ovat myös matkailua koskevan tiedonvaihdon lisääminen, matkailijoiden suojeleminen sekä alan kehittämiseen ja työolosuhteisiin liittyvät kysymykset.

3.2.5.11. Väestönsuoja

EFTA-maiden mielestä tämä EY-komission esille ottama ala voisi olla hyödyllinen yhteistyön kohde. Se koskisi sellaisia luonnon tai ihmisen aiheuttamia onnettomuuksia, joiden hallitsemiseen yksittäisellä valtiolla ei ole mahdollisuuksia.

Väestönsuoja on uusi yhteistyöalue myös yhteisön sisällä. Mahdollisina aloina, joilla yhteistyötä voitaisiin harjoittaa, on keskusteluissa mainittu mm. onnettomuustapausten simulointiharjoitukset ja tietojenvaihto todellisista onnettomuuksista ja niistä saaduista kokemuksista, tietojenvaihto yhdistämällä asiaan liittyviä tietokantoja, yleiseurooppalaisen hälytysnumeron käyttöönotto, uusien viestiyhteyksien käyttömahdollisuudet ja väestönsuojelukampanjat. Ensimmäisenä askeleena yhteistyössä EFTA-maiden edustajat osallistuivat vastikään Ranskassa järjestettyyn lentokoneturmasimulaatioon.

3.3. Oikeudelliset ja institutionaaliset kysymykset

Keskustelujen lähtökohtana on ollut monenkeskisen, kattavan ja luonteeltaan evolutiivisen EES-sopimuksen tekeminen. EFTA-maat ovat keskusteluissa korostaneet institutionaalisten kysymysten tärkeyttä. Asiasisällöltään pitkälle menevän EES-järjestelyn edellytyksenä on pidetty institutionaalisia ja oikeudellisia järjestelyjä, jotka turvaavat EFTA-maille riittävät vaikutusmahdollisuudet. Näihin järjestelyihin kuuluisivat myös EY-parlamentin ja EFTA-maiden parlamenttien edustajien yhteiset elimet sekä työmarkkinaosapuolten yhteiselimet.

EFTA-maiden tavoitteena on ollut EFTA- ja EY-osapuolten tasavertaisen aseman ja itsenäisen aloitteenteko-oikeuden turvaaminen sekä EES-normien yhdenmukainen ja tehokas noudattaminen ja valvonta koko EES-alueella.

Mahdollisen EES-sopimusratkaisun valtion sisäinen voimaansaattaminen selvitetään perusteellisesti erikseen.

3.3.1. Päätösten valmistelu ja päätöksenteko EES:ssä

Vaikka pääosa EES-järjestelyyn kuuluvista säännöistä sovitaankin jo itse EES-sopimuksen laatimisen yhteydessä, tarvitaan EES-sääntöjen edelleen kehittämistä, uusien sääntöjen luomista ja järjestelyn hallinnointia varten yhteistä päätöksentekoa.

Keskusteluissa EES:stä on ollut esillä useita vaihtoehtoja asioiden valmistelun ja päätöksenteon järjestämiseksi. EFTA-maat ovat korostaneet, että todellinen osallistuminen yhteiseen päätöksentekoon edellyttää riittävää osallistumista kaikkien sellaisten päätösten valmisteluun, joilla on merkitystä EES:n kannalta. EY on korostanut EY:n päätöksenteon autonomiaa.

Yksimielisyys vallitsee siitä, että kummallakin osapuolella on yhtäläinen oikeus aloitteiden tekoon, ja siitä, että EFTA-maiden edustajia voisi osallistua yhteisten asiantuntijatyöryhmien työskentelyyn vaiheessa, joka edeltää ehdotusten tekemistä päättävälle toimielimelle.

Kannanmuodostus ehdotuksiin tapahtuisi EFTAssa ja EY:ssä järjestöjen sisäistä päätöksentekomenettelyä noudattaen. EFTAssa päätöksenteko tapahtuisi siten konsensuspohjalla. EY on pitänyt mahdollisena, että EY:n neuvos-

to kuulisi EFTAA siinä vaiheessa, kun neuvosto kuulee EY-parlamenttia ja talous- ja sosiaalikomiteaa. EFTA-maat ovat korostaneet, että valmistelun tulisi myös tässä vaiheessa tapahtua kiinteässä yhteistyössä EFTA-maiden ja EY:n välillä joko yhteisissä komiteoissa tai muulla sopivalla tavalla. EFTA-maiden osallistuminen valmisteluun tässä vaiheessa kaippa vielä lisäselvitystä.

Päätösten valmistelun yhteydessä olisi järjestettävä myös EFTA-maiden parlamenttien ja työmarkkinaosapuolten myötävaikutus EES-tasolla. Keskusteluissa on ollut esillä mahdollisuus luoda neuvoo-antava asema EFTA-maiden parlamentaarikkokomitean ja EY-parlamentin edustajista koostuvalle yhteiselimelle. Vastaavaa yhteistyötä on ajateltu myös työmarkkinaosapuolista koostuvien EY:n talous- ja sosiaalikomiteoiden ja EFTAn konsultatiivisen komitean osalle. Parlamentaarikoilla ja työmarkkinaedustajilla on jo nyt tärkeä neuvoo-antava asema EFTAssa.

Päätökset tehtäisiin EES-tasolla yhteisissä päätöksentekoelementeissä. Siinä EY:tä edustaisi ilmeisesti EY:n komissio ja EFTA-maat esiintyisivät yhtenä ryhmänä. EES-päätökset tehtäisiin konsensuspohjalla. Jos EY:n ja EFTA-maiden kesken ei päästäisi yhteisymmärrykseen, EY saattaisi omalta osaltaan toteuttaa kantansa. Päätökset, jotka edellyttäisivät EES-sopimuksen tarkistamista, tehtäisiin valtiosopimuksen muuttamisjärjestyksessä.

Keskusteltavana ollut EES-tason päätöksentekojärjestelmä ei siten olisi siinä mielessä ylikansallista, että Suomi vastoin tahtoaan olisi velvollinen toteuttamaan ratkaisuja, joita se on vastustanut. Toisaalta on selvää, että yhteisiin päätöksiin sitoutuminen merkitsee aina kansallisen toimintavapauden kaventumista.

Päätöksentekojärjestelmään liittyy runsaasti avoimia kohtia, joita tullaan käsittelemään aikanaan neuvotteluissa.

3.3.2. EES-päätösten luonne

EES-tasolla sovittu uusi lainsäädäntö saatettaisiin EFTA-maissa ja EY:ssä pääsääntöisesti voimaan sisäistä voimaansaattamisjärjestystä noudattaen. Keskusteluissa on ollut esillä sekin mahdollisuus, että EES-neuvosto voisi hyväksyä EY:n asetuksia vastaavia säännöstöjä, jotka tulisivat EES-maissa voimaan ilman valtion-sisäisiä voimaansaattamistoimia.

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa kansainväliset sopimukset eivät tule voimaan ilman voimaansaattamisäädöstä. Voimaansaattamisäädös on edellytyksenä sille, että kansalaiset ja yritykset voivat vedota säädöksiin tuomioistuimissa ja viranomaisissa.

Hallitus selvittää, millä järjestelyillä eduskunnan asianmukainen asema EES-päätöksen-teossa turvataan ja miten voimaansaattamisen tulisi tapahtua, jotta kansalaiset ja yritykset voisivat suoraan vedota EES-säädöksiin.

3.3.3. Valvonta

Molemmat osapuolet ovat lähteneet siitä, että EES-normien noudattamista valvomaan tarvitaan toimiva valvontamekanismi käsittelemään sopimusvaltioiden sekä kansalaisten ja yritysten yksittäistapauksia koskevia valituksia. Yhteisellä valvontaelimellä ei olisi yleistä täytäntöönpanovaltaa, vaan sitä käyttäisivät EY:ssä komissio ja EFTAn puolella kansalliset viranomaiset ja ehkä EFTAn tasolla toimiva valvontaelin. Nämä elimet voisivat esimerkiksi asettaa uhkasakkoja ja määrätä sakkoja. Valvonnan järjestäminen edellyttää runsaasti lisäselvityksiä ja asiaa tullaan käsittelemään neuvottelujen yhteydessä.

3.3.4. EES-tuomioistuin

Keskusteluissa on vallinnut yksimielisyys siitä, että EES-sopimuksen ja EES-normien ylimmäksi oikeudelliseksi valvojaksi tarvitaan riippumaton tuomioistuin. Tuomioistuin voisi koostua EY:n tuomioistuimesta laajennettuna kunkin EFTA-maan tuomarilla.

Tuomioistuin voisi olla yksin toimivaltainen EES-asioissa ja sen tehtävänä voisi olla ratkaista sopimuksen osapuolten välisiä riitoja sekä antaa kansallisille tuomioistuimille näiden pyynnöstä niissä vireillä olevia asioita varten ennakkolausuntoja EES-oikeuden oikeasta tulkinnasta.

Nykyisissä EFTA-maiden ja EY:n välisissä vapaakauppasopimuksissa riitojen ratkaisu perustuu kauppapoliittisiin neuvotteluihin, joissa osapuolten kaupallis-taloudellinen ominaispaino yleensä vaikuttaa lopputulokseen. Nyt hahmoteltu ratkaisu lähtee siitä, että osapuolten väliset kiistakysymykset ratkaistaan juridisin perustein.

Kysymys tuomioistuimen ennakkotulkintojen luonteesta ja sitovuudesta vaatii vielä selvityksiä. Joka tapauksessa EES-oikeuden oikeaa tulkintaa valvova tuomioistuin olisi omiaan

merkittävästi tehostamaan yhdenmukaista tulkintaa ja soveltamiskäytäntöä koko EES-alueella, mikä on tärkeää syrjimättömän kohtelun takaamiseksi käytännössä.

4. Seuraavat käsittelyvaiheet

Virkamiesryhmän selvitystä tarkasteltiin EFTAn epävirallisessa ministerikokouksessa 27.10.1989. Ministerien yhteinen arvio oli, että riittävä pohja on olemassa päättää prosessin jatkamisesta. EFTA-ministerit tarkastelevat tilannetta vielä uudelleen 11.-12.12.1989 pidettävässä säännönmukaisessa kokouksessaan. Siihen mennessä EFTAn piirissä täsmennetään kantoja erityisesti päätöksentekojärjestelmästä ja yhteisten EES-määräysten pohjaksi otettavasta lainsäädännöstä. Joulukuun ministerikokouksessa on tarkoitus viimeistellä EY-ministereille esitettävä yhteinen EFTA-kanta.

EY-puolella virkamiesryhmän selvitystä on tarkasteltu ja tarkastellaan komission raportin pohjalta EY-ministerineuvostossa. Lisäksi asia on esillä myös EY-maiden huippukokouksessa 8.-9.12.1989.

Seuraava yhteinen EFTA-maiden ja EY:n jäsenmaiden välinen ministerikokous on sovittu pidettäväksi 19.12.1989 Brysselissä. Tarkoituksena on, että EFTA- ja EY-ministerit tuolloin yhdessä tarkastelevat virkamiestyöryhmäs-

sä tehdyn selvityksen tuloksia ja päättävät mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

On mahdollista, että 19.12. pidettävässä yhteiskokouksessa tehdään päätös neuvotteluprosessin aloittamisesta. Tämä ei tarkoita sitä, että varsinaiset sopimusneuvottelut alkaisivat heti tämän jälkeen. Varsinaisia neuvotteluja kävisi yhteisön puolelta komissio, joka tarvitsisi neuvostolta erillisen neuvottelumandaatin. Sen saamiseen kuluu yleensä periaatepäätöksen jälkeen joitakin kuukausia. Varsinaisia neuvotteluja voi edeltää jo periaatepäätöksen pohjalta ns. selvitysluonteiset keskustelut, eräänlaiset esineuvottelut. Jo tällaisten keskustelujen aloittaminen merkitsisi käytännössä siirtymistä tosiasialliseen neuvotteluvaiheeseen.

Koko neuvotteluprosessin on tällä hetkellä arvioitu kestävän vähintään vuoden, todennäköisesti sen ylikin. Neuvotteluihin tarvittava aika on luonnollisesti pitkälti riippuvainen myös siitä miten laajaksi ja korkeaksi tavoitetaso asetetaan. Kaikkien osapuolten tulisi aikanaan vielä erikseen hyväksyä neuvottelujen tulokset.

5. Hallituksen toimintalinja

Euroopan nopeasti muuttuvat olosuhteet edellyttävät myös Suomelta ratkaisuja, jotka turvaavat edellytyksemme monipuolisesti kehittämään yhteiskuntaamme sekä edistää kansalaisten hyvinvointia. Näissä ratkaisuissa hallitus korostaa Suomen kansainvälistä asemaa puolueettomana maana.

EFTAn ministerineuvosto kokoontuu 11.-12.12.1989 päättämään tavoitteistaan silmällä pitäen 19.12.1989 pidettävää yhteistä ministerikokousta EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön kesken.

Sen vuoksi ja asian laajakantoisuuden huomioon ottaen saattaa hallitus eduskunnan tietoon sen linjan, jota hallitus aikoo noudattaa.

1. Hallituksen toiminnan lähtökohtana on näkemys, että yhdentymiskehitys on jatkuva prosessi, joka lisää voimakkaasti kilpailua Euroopan markkinoilla ja aiheuttaa monia muita merkittäviä muutoksia yhteiskuntaelämän eri sektoreilla täysin riippumatta siitä mitä ratkaisuja Suomi tekee. Etujemme turvaaminen edellyttää, että olemme aktiivisesti neuvotellen mukana yhdentymiskehityksessä.

2. Hallitus korostaa, että Länsi-Euroopan nykyinen yhdentymisvaihe koostuu kokonaisuudesta, johon toisistaan erottamattomina osina kuuluvat tavaroiden, palvelujen, pääoman ja henkilöiden vapaa liikkuminen sekä yhteistyö niitä täydentävillä alueilla. Neuvottelemalla aktiivisesti yhdessä muiden EFTA-maiden kanssa voimme nykyisissä olosuhteissa parhaiten kohdata Länsi-Euroopan yhdentymiskehityksen hallitussa muodossa. Voimme myös paremmin vaikuttaa sen muotoutumiseen ja tuleviin ratkaisuihin.

3. Hallitus pyrkii EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön välisiin järjestelyihin, joilla asteittain luotaisiin eurooppalainen talousalue siltä pohjalta kuin se on hahmoteltu EFTA-EY:n virkamiesryhmän selvitystyössä. Selvitystyö on perustunut laajapohjaiseen kansalliseen valmisteluun ja EFTA-maiden väliseen yhteistyöhön.

4. Hallituksen mielestä edellytyksiä kestäväälle talouskasvulle ja sitä kautta tasapainoiselle yhteiskuntakehitykselle voidaan parantaa poistamalla tavaroiden, palvelujen, pääomien ja ihmisten liikkumista rajoittavia esteitä. Osallistumalla yhteistyöhön myös koulutuksen, tutkimuksen, kulttuurin, matkailun, ympäristön- ja kuluttajansuojelun alueilla voidaan monipuolisesti edistää yhteiskuntamme kehitystä ja kansalaistemme hyvinvointia. Hallitus kiinnittää erityistä huomiota sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyviin kysymyksiin. Hallituksen mielestä sosiaalisen ulottuvuuden käsitteessä tulisi lähteä laajasta tulkinnasta, jolloin olisi kiinnitettävä huomiota työntekijöiden ja työnantajien välisten suhteiden lisäksi koko sosiaaliturvapolitiikan perustaan pohjoismaisen hyvinvointipolitiikan perinteiden pohjalta.

5. Hallitus katsoo, että EES-järjestely lisää mahdollisuuksiamme tehostaa yhteistyötä myös muiden maiden ja maaryhmien kanssa. Hallitus pitää tärkeänä turvata edellytykset kehittää edelleen yhteistyötä Itä-Euroopan maiden kanssa sekä kahdensivallisesti että monenkeskisesti. Samoin pyritään lisäämään maailmanlaajuisia taloudellista ja sivistyksellistä kanssakäymistä.

6. Hallitus korostaa, että EES-prosessissa luodaan yleiset puitteet, joiden avulla voimme vain turvata tasavertaiset lähtökohdat muiden maiden kanssa. Jatkossakin omat sisäiset toimenpiteemme ovat avainasemassa. Niinpä talouspolitiikan ja muiden kansainväliseen kilpailukykyyn vaikuttavien tekijöiden merkitys korostuu. Niistä riippuu ratkaisevasti menestymisemme nopeasti muuttuvissa olosuhteissa. Yhdentymiskehitykseen liittyy monia haasteita ja ongelmia. Siihen kuuluu myös laaja yhteistyö, joka avaa myönteisiä mahdollisuuksia. Nämä tulevat hallituksen arvion mukaan voitopuolisesti hallitsemaan tulevaa kehitystä ja tekevät siihen osallistumisen perustelluksi ja tavoiteltavaksi.

7. Hallitus pitää tärkeänä sellaisten päätöksentekojärjestelmien aikaansaamista, jotka tekevät mahdolliseksi Suomen ja muiden EFTA-maiden todellisen vaikuttamisen eurooppalaisesta talousalueesta koskeviin määräyksiin, sekä ratkaisuja, jotka turvaavat riittävän tehokkaan valvonnan ja yhdenmukaisen soveltamiskäytännön. Nyt kehitteillä olevan sopimuksen puitteissa EFTA-maat tulisivat osallisiksi eurooppalaisen talousalueen järjestelyistä. Ne pääsisivät vaikuttamaan yhdentymistä koskevien säännösten tulkintaan, soveltamiseen ja uusien päätösten valmisteluun. Niiden olisi toisaalta sitouduttava tehtyihin päätöksiin ja yhteiseen länsieurooppalaiseen valmisteluprosessiin tulevan sopimuksen kattamilla uusillakin alueilla. Hallituksen tavoitteena on päätöksentekomalli, joka mahdollistaa osallistumisemme päätösten valmisteluun, jossa päätökset eivät tule meitä sitoviksi vastoin tahtoaamme ja jossa kansallisten elintemme asema päätöksenteossa voidaan turvata.

8. Hallitus toteaa, että sopimusta eurooppalaisesta talousalueesta sovellettaisiin paitsi EFTA-maiden ja EY:n välisiin suhteisiin myös EFTA-maiden ja siten myös Pohjoismaiden keskinäisiin suhteisiin. EES-järjestelyn puitteissa voitaisiin näin ollen säilyttää kiinteä vuorovaikutus ja läheinen yhteistyö Suomelle tärkeiden viiteryhmien kanssa. Pohjoismaiden ja Euroopan puolueettomien maiden roolin vahvistaminen on myönteistä koko Euroopan kehityksen kannalta. Suomen etujen kannalta on tärkeitä myötävaikuttaa neuvotteluihin, joihin muutkin EFTA-maat pyrkivät ja joissa eu-

rooppalaisen talousalueen sisältö määritellään. Neuvottelujen aikana on selvitettävä millä tavoin voimassa olevat kahdenväliset sopimukset sisällytettäisiin uuteen järjestelyyn ja missä määrin uudet järjestelyt vaikuttaisivat EFTAn perussopimukseen. Erityisen tärkeää on määritellä voimassa olevien pohjoismaisten sopimusten suhde tuleviin järjestelyihin.

9. Hallitus pyrkii tulevilla neuvotteluilla ensisijaisesti yhteisiin EES-ratkaisuihin. Hallitus neuvottelee erityisjärjestelyistä, jotka ovat välttämättömiä perustavaa laatua olevien kansallisten etujemme turvaamiseksi, mm. omistusoikeuden rajoitusten osalta. Riittäviä siirtymäkausia pyritään saamaan aikaan mahdollisten taloudellisten vaikeuksien välttämiseksi. Kansallisen omaleimaisuuden turvaamiseen ja yhteiskunnallisen kehityksen sekä kansallisen kulttuurin rikastuttamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

10. Hallitus pyrkii 1.11.1988 annetussa selonteossa määriteltyjen toimintaperiaatteiden, kuluvan vuoden aikana EFTA-maiden ja EY-komission välillä tehtyjen selvitysten sekä tässä määritellyn toimintalinjan pohjalta siihen, että neuvottelut EFTA-maiden ja Euroopan yhteisön välillä monenkeskisestä ja kattavasta sopimuksesta eurooppalaisen talousalueen luomiseksi aloitettaisiin ensi vuoden alussa. Näiden neuvotteluiden aikana tullaan asioita edelleen valmistelemaan luodun seuranta- ja valmisteluorganisaation puitteissa. Hallitus tulee pitämään eduskunnan jatkuvasti tietoisena neuvottelujen kulusta.